Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne

Organ Towarzystwa Numizmatycznego.

Nr 4 (60). Tom V. R. XV. 1904.

WYCHODZĄ KWARTALNIE (ROCZNIE 4 POSZYTY).

PRENUMERATĘ JAKOTEŻ I KORESPONDENCYE

nadsyłać należy pod adr. sekretarza MARYANA GUMOWSKIEGO

Muzeum Czapskich Wolska 12.

PRZEDPŁATA:

	w Krakowie:	w Austryi:	w Niemczech:	w krajach związku pocztowego:
Rocznie	K. 10.—	K. 10·50	Mk. 10·—	Fr. 12.—
Półrocznie . . .	» 5.—	» 5·25	» 5·—	» 6·—

Numer pojedynczy K. 3.— z przesyłką K. 3·30.

OGŁOSZENIA: Pół strony 20 Kor., 1/4 strony 12 Kor., od wiersza szpaltowego 40 hal.

SKŁAD GŁÓWNY U „SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ“ W KRAKOWIE.
REDAKCYA, ADMINISTRACYA I EKSPEDYCYA W „MUZEUM CZAPSKICH“ WOLSKA 12 W KRAKOWIE.

Przesyłając niniejszy zeszyt, upraszamy Szanownych P. T. Członków, o jak najrychlejsze nadsyłanie dawniejszych wkładek, zalegających u niektórych Panów od roku 1894. Zarazem zmuszeni jesteśmy zawiadomić Szanownych Członków, że ogółem zalega 180 rat niezapłaconych, z łączną kwotą 1422 koron. Razem z wkładkami upraszamy nadsyłać również dokładne adresy. Członkowie nowo wstępujący otrzymać mogą poprzednie tomy po cenach zniżonych. Pojedynczy jednak numer 3 korony.

Dr Z. ZAKRZEWSKI.

MONETY ŚREDNIOWIECZNE WYKOPANE W OSTROWIE NAD GOPŁEM.

1-go kwietnia r. 1900 otrzymałem od p. J. Trzcinskiego, właściciela Ostrowa wiadomość, iż dwa dni temu znaleziono na terrytoryum, należącem do probostwa tamtejszego monety starożytne, oraz rozmaite ozdoby srebrne. Kilka godzin później oglądałem wykopalisko na miejscu, które mi też łaskawie odstąpione zostało przez miejscowego proboszcza ks. Pasztalskiego na własność. Ponieważ skarb, jak mnie zapewniono, wyorano w obecności dzierżawcy probostwa, a następnie w całości proboszczowi odniesiono, przeto dzięki temu szczęśliwemu zbiegowi okoliczności jako pewnik przyjąć możemy, że prócz monet w następnem opisanych, innych wykopalisko nie zawierało. W tem też leży największa jego wartość, zważywszy, iż skarb ani nowych ani nawet rzadkich typów nie dostarczył. Monet ogółem było 200 sztuk, (186 całych i 14 połówek) po części niemieckich, 27 kawałków topionego srebra, oraz 3 całe lecz zgniecione paciorki nierównej wielkości z dętego srebra i 10 złomków, pochodzących od podobnych paciorków.

Nie było dotąd w zwyczaju zwracać baczniejszej uwagi na kawałki srebra, towarzyszące monetom. Zadowalano się raczej krótką wzmianką, że wykopalisko zawierało je w takiej a takiej ilości i przechodzono nad tym punktem do porządku dziennego. Prawda jest, iż na razie trudno powiedzieć na co się dokładniejszy opis złomków przydać może, wszelako winniśmy to nauce i innym badaczom, aby notować najdrobniejsze szczegóły, nawet takie, które nam się nic nie znaczące wydają.

Wychodząc z tego założenia, podaję w następnem kilka szczegółów, dotyczących złomków rzeczowych.

Kawały srebra lanego noszą wszystkie, z wyjątkiem jednego, na brzegach ślady ostrego narzędzia. Odłączono je oczywiście od większych placków metalowych za pomocą typorka lub dłuta. Na sześciu bryłach widać na kantach małe nacięcia, jakoby od noża pochodzące, których celowość odgadnąć trudno. Próba srebra XIV. Waga poszczególnych kawałków w gramach: 68,495* — 67,140 — 34,818 (nie odrąbany) 25,075 — 17,375 — 16,880* — 13,747 — 13,094 — 8,174* 7,892 — 7,726 — 7,177 — 7,099 — 5,534* — 4,651* 4,626 — 4,318 — 3,240 — 3,878* — 2,725 — 2,035 — 0,775. Ozdoby srebrne są niewątpliwie szczątkami naszyjnika kobiecego, który się składał z rzędu paciorków w środku największych, a ku końcom coraz to

*) Numery opatrzone gwiazdką, oznaczają te kawały, których kanty noszą ślady nacięć.

mniejszych. Paciorki te miały kształt jajowaty. Złożone były z dwóch części, podobnych do małych czarek z cienkiej blaszki o powierzchni zewnętrznej, nasianej małymi stożkowatymi gruczołkami. Gruczołki te otoczone były u podstawy wieńcem małych ziarnek srebrnych wielkości maku.

Zaznaczyć wypada że w wykopalisku ostrowskiem prócz wzmiankowanych odłamków srebrnych i paciorków, innych przedmiotów nie było.

Opis monet.

LOTARYNGIA.

Kolonia.

Nr 1. *Otton I 936—973*, jako cesarz od 962. S. g. krzyż prosty, w kątach cztery kulki w otoku OTTO REX.
S
S. o. COLONIA
A^6 Dnb 331. 1 ex.

Nr 2. *Otton III. 983—1002.* S. g. Krzyż prosty, w kątach cztery kulki, w otoku ODDO (IMP) ΛVC *).
S
S. o. COLOHIΛ
Ħ Dnb 342. 1 ex.

Nr 3. *Pilgrin arcybiskup 1021—1036.* S. g. Krzyż prosty, między ramionami PI-LI-CR-IM w otoku CHVONRADUS IMP.
S. o. Kościół o pięciu słupach, w otoku SΛHCTA COLONIA. Dnb 381. $2\frac{1}{2}$ ex.

Nr 4. *Herman II arcybiskup 1036—56.* S. g. Krzyż prosty, w kątach cztery kulki, w otoku CHVONRADVS IMP.
S. o. Kościół, w środku napis COLO NIA po bokach dwa kółka, w otoku ĿERIMAH-HVS EPS zbliżony do Dnb. 385 b. 3 ex.

Nr 5. S. g. Krzyż prosty, między ramionami HE-RIM-AH-VS, w otoku: CHRISTIANA RELIGIO.
S. o. Kościół o pięciu słupach, w otoku S-€A COLONIA. Dnb 387. 2 ex.

Andernach.

Nr 6. *Pilgrim arcybiskup 1022—36.* S. g. Pomiędzy czterema łukami ILOGR (W / R) w otoku (CHVO)RAD...
S. o. Kościół; w środku krzyż po bokach
Dnb. 449*b*. 1 ex.

Trewir.

Nr 7. *Poppo margr. i arcyb. 1010—47.* S. g. Brama o dwóch wieżach, poniżej głowa brodata, powyżej Ħ.
S. o. Krzyż, w kątach cztery kulki, w otoku (POPPO)... EPC. — Dnb. 468. 1 ex.

Xanten.

Nr 8. *Herman II 1036—56.* S. g. Głowa w prawo i przed nią pastorał. W otoku HERIMAHH.
S. o. Kościół o pięciu kolumnach. W otoku S-€Λ TROIA. Dnb. 308. 1 ex.

Leodium (Lüttich).

Nr 9. *Henryk II 1002—24.* S. g. Głowa w lewo; napis HEH(RICUS).
S. o. Pastorał; po bokach S-Ħ napis zatarty; podobny do Dnb. 197. 1 ex.

Maestricht.

Nr 10. S. g. Głowa w prawo ĿEINRICVS.
S. o. ⚹ w otoku: TMPΛIECTUPX (Trajectum pax). Dnb. 247. 1 ex. mocno zatarty.

FRYZYA.

Deventer.

Nr 11. *Henryk II 1002—24.* S. g. Ręka opatrzności, obok RE-X; w otoku napis HEINRICVS IMPERATOR).
S. o. DΛVΛ(NT)R(LΛ). Dnb. 563. $4\frac{1}{2}$ ex.

Gröningen.

Nr 12. *Bernold biskup 1027—1054.* S. g. Popiersie biskupie, napis :III•... ...Ↄ•ΛIHOPS.
CĿL
S. o. W środku ON·IN; w otoku DE...IDVSE.. VII+IV. CG Dnb. 558. 1 ex.

SAXONIA.

Nr 13. *Bernhard I 973—1011.* S. g. Głowa w lewo, napis BERNHARDVS DVX.
S. o. Krzyż, w otoku HNOMINE DNI ΛMEN. Dnb. 585. 1 ex.

Nr 14. S. g. Głowa w lewo, napis BERN(HARDVS DVX).
S. o. Krzyż (MO)MID(NIAMIN) w odwrotnym kierunku. 1 ex.

*) Litery w nawiasach są na monecie skutkiem złego zachowania nieczytelne. To samo stosuje się do opisu monet następnych.

Nr 15. *Bernhard II 1011—1059.* S. g. Głowa wprost, w otoku RERRH.
S. o. chorągiew, w otoku ślady liter. Dnb. 591. 4 ex.

Denar ten uchodził dawniej za monetę Chrobrego. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że do jednego z dwóch Bernhardów należeć musi, jak to z napisu — Bernhardus dux, widocznego na niektórych dobrze wybitych exemplarzach wynika.

Magdeburg.

Nr 16. *Otton III 983—1002.* S. g. Głowa w prawo, w otoku S-ЄSMAVR...
S. o. Kościół MAGADEB(URG). Dnb. 648. 2 ex.

Halberstadt.

Nr 17. *Burchard I 1036—59.* S. g. Głowa w prawo, napis SSSIET... MR+ (sctus Stephanus martyr).
S. o. Kościół z kopułą i dwoma wieżami, napis BURGI....CRAEPC+. 1 ex.

Soest.

Nr 18. *Denar anonimowy.* S. g. Głowa w prawo, napis (CHV)OHR(ADVSIMP)?
S
S. o. OIOIII
SOESASASN Dnb. 742. 2 ex.

FRANKONIA.

Moguncya.

Nr 19. *Otton II. 973—983.* S. g. Krzyż, cztery kulki, napis AV(G) +OTTOIM
S. o. Kaplica w środku + napis OICIA...... Dnb. 778. 1 ex.

Nr 20. *Henryk II. 1002—1024.* S. g. Kaplica, napis MOGONCI....
S. o. Krzyż, cztery kulki HEIN... Dnb. 785. 1 ex.

Nr 21. S. g. Krzyż, cztery kulki, napis zatarty.
S. o. Kaplica, w środku głowa, napis MOGO... Dnb. 787. 1 ex.

Nr 22. S. g. Ślady popiersia wprost, napis zatarty.
S. o. Kościół, na nim trzy krzyże, napis OHCIMCIV(ITAS). Dnb 788. 1 ex.

Nr 23. *Konrad II. 1024—39.* S. g. Krzyż, cztery kulki, napis CHVOH (RADVS REX).
S. o. Kaplica, w środku krzyż, napis zatarty. Dnb. 789. 1 ex.

Nr 24. S. g. Krzyż, cztery kulki, napis zatarty.
S. o. Kaplica, w środku ✳ napis zatarty. Dnb. 790. 2 ex.

Nr 25. *Bardo v. Oppershofen 1031—51.* S. g. Głowa wprost, w otoku HEIN....
D
S. o. ƎIΛIЯ w otoku (M)OGONC(IA). Dnb. 805.
O 1 ex.

Nr 26. S. g. Ślady głowy napis (HEI)NRIC(US).
D
S. o. ЯΛIR w otoku MOGO(NCIA). Dnb. 806.
O 1 ex.

Moneta ta jest obolem, czyli półdenarem.

Spira.

Nr 27. *Konrad II. 1024—39.* S. g. Dwa popiersia wprost w otoku (CV)ONRAPIP•HEI(NRICIP).
S. o. Popiersie Matki Boskiej, w otoku (+SCA) (MA)RIA. Dnb. 829. 1 ex.

Nr 28. *Henryk III. 1039—56.* S. g. Krzyż, cztery kulki, napis (S)CA M(ARIA).
S. o. Kaplica, napis (SPI)RACICI..... Dnb. 836. 2 ex.

Erfurt.

Nr 29. *Aribo 1021—31* albo *Bardo v. Oppershofen 1031—51.* S. g. Kaplica, w środku krzyż, po bokach pastorał i R, napis zatarty.
S. o. Krzyż, cztery kulki, napis zatarty. Dnb. 877/78. 3 ex.

Skutkiem, że napisy zatarte, rozróżnić nie można do którego z biskupów monety należą.

SZWABIA.

Strassburg.

Nr 30. *Konrad II. 1024—39.* S. g. Popiersie, w lewo napis ...INA.....
A
R
S. o. TIGNA
AEA
N Dnb. 921. 1 ex.

Nr 31. S. g. Zatarta.
S. o. Kościół o czterech kolumnach, w środku krzyż, w otoku AR.... Dnb. 924 b. 1 ex.

Esslingen.

Nr 32. *Henryk II 1002—24.* S. g. Głowa w prawo, napis zatarty.
S. o. Ręka, po bokach +—.·. napis zatarty podobny do Dnb. 951. 1 ex.

Augsburg.

Nr 33. *Henryk II 1002—24.* S. g. Głowa w prawo po stronie prawej HE IN RI C po lewej R ЕX
S. o. ✠ w otoku ΛVGVSTΛCIV• Dnb. 1032. 1 ex.

BAWARYA.

Ratysbona.

Nr 34. *Henryk II Spokojny*, syn Henryka I., pierwszy okres *955—967*. S. g. ✠ w otoku HIEDID... zamiast HIERIC...
S. o. kościół w środku VVO w otoku napis zatarty. Dnb. 1064c (złomek). 1 ex.

Nr 35. *Henryk II Spokojny* do raz drugi *985—995*. S. g. ✠ w otoku + HENRICVSDVX
S. o. Kościół, w środku ICC w otoku REONACIVTAS. Dnb. 1069. 1 ex.

Nr 36. *Henryk IV* jako książę *995—1002*. S. g. ✠ w otoku HIVHƎCIDV8IC wspak (HIENRICI DUCIS).
S. o. Kaplica, w środku VVICI w otoku hЕCTNA. CIVTA∾ (Regina Civitas). Dnb. 1071. 1 ex.

Nr 37. S. g. ✠ w otoku HCHTЯICFIV∾...
S. o. Kaplica, w środku ЕNC, w otoku RCGNA CIVTIS. Dnb. 1071 b. 1 ex.

Nr 38. *Henryk V. 1004—1009* i *1017—1026.*
S. g. HCINB D V X
S. o. Kaplica, w środku OEN, napis CICITABTƆNIƆ mylny; czytać należy od środka Regina Civitas. Dnb. 1090. 1 ex.

MONETY NAŚLEDNIE.

Nr 39. S. g. ✠ napis II·II∻IIƆIV◗HI
S. o. Kościół OIIV▷◁IƆIƎIИ·II. 1 ex.

Nr 40. S. g. ✠ hNΛ...I/ I ▷III +
S. o. Kościół IVIΛO z otokowego napisu ślady hL√ tylko zostały. 1 ex.

Nr 41. S. g. + ∩SIOE
S. o. Kościół + ƧΊ ISCIO—C. 1 ex.

Nr 42. S. g. VVIÐMANCOⅢ (Wigman comes).
S. o. ERBЯI DOБIЯ Dnb. 1229. 2 ex.

Nr 43. S. g. ∽A∽ napis zatarty.
S. o. Kaplica, w środku ⊡ po bokach ⌒ —Є w otoku zatarty napis. Dnb. 1278. 2 ex.

Nr 44. S. g. Krzyż, cztery kulki, w otoku HIПD-MERVS.
S. o. Węzeł gordyjski, napis + EΛOVR.....I. Dnb. 1291. 1 ex.

Nr 45. S. g. Głowa wprost, w światłokręgu napis zatarty.
S. o. Krzyż, między ramionami pastorał i dwie kulki. Dnb. 1310. 1 ex.

Flandrya.

Nr 46. *Balduin 989—1036.* S. g. ✠ napis zatarty.
S. o. Węzeł gordyjski, napis zatarty. Dnb. 1366. 1 ex.

Adelheidy.

Nr 47. S. g. Krzyż, między ramionami ODOD w otoku D`GR`A+REX.
S. o. Kościół, w otoku ПTЄПHLHT. Dnb. 1667. 8 ex. całych i 2 połówki. Wszystkie sztuki bardzo zatarte, tak, iż widać na nich co najwyżej kilka liter napisów otokowych.

Nr 48. S. g. Krzyż, między ramionami T—T— dalej ODDO napis DILIR`A+RЄX.
S. o. Kaplica, napis ...CЯHLH... Dnb. 1167 ale bez liter po bokach kaplicy. 1 ex.

Nr 49. S. g. Krzyż, między ramionami ODDO, w otoku napis w skróceniu Dei gratia rex.
S. o. Kaplica, po bokach po kulce, w otoku napis imię Adelheidy oznaczający. Nawet zestawiwszy litery widoczne, na poszczególnych bardzo zatartych denarach, nie można było całych napisów wyczytać. 12 ex.

Nr 50. Obol tego samego typu co poprzednie adelheidy. 1 ex.

Nr 51. S. g. Krzyż, pomiędzy ramionami ODOD.
S. o. Kaplica, po bokach : :—⊙, napisy po części zatarte, wszelako dociec można, że tak na jednej, jak na drugiej stronie umieszczono imię Adelheidy. 10 ex.

Nr 52. S. g. Krzyż, między ramionami ODOD, w otoku ...RIП...
S. o. Kaplica, po bokach •—< w otoku ПTЄΛ.... 1 ex.

Nr 53. Denary nie dające się bliżej oznaczyć, ze śladami COLONI na jednej, a krzyża na drugiej stronie. S A $13^{3}/_{2}$ ex.

Nr 54. Denary mocno zatarte lub niedobite z śladami kaplic, krzyżów, głów, pochodzenia niemieckiego. $31^{4}/_{9}$ ex.

(Ciąg dalszy nastąpi).

K. MARCINKOWSKI.

INWENTARZ ZAMKU KRAKOWSKIEGO

ANNO DNI 1787 ULTIMIS JUNII SPISANY. ——— CIĄG DALSZY.

Pokoy szósty Stołowy, do którego drzwi dubeltowe fasowane stare zreparowane lakierowane na zawiasach essistych z zamkiem wpuszczanym nowym szufryglami, u iednych drzwi gałki dwie szyltami dwoma nowemi w ogniu pozłacanemi. W tym pokoju okno iedno o sześciu kwaterach w tafle duże z zawiasami francuskiemi w sprossy do kitu całkiem z wszelkiem okuciem nowo dane. Drzwi podwoyne na galleryą z lamperyą u dołu na zawiasach essistych z zamkiem wpuszczanym y szufryglami, w połowie okna szklane dane, nad temi drzwiami okienko w szyby małe nowe dane. Drzwi na przeciwko okna poiedyncze na schodki do Kurzey Stopy w obiciu z zamkiem y zawiasami nowemi danemi, w podle tych drzwi tymże samym sposobem do palenia w piecu oprócz zamku tylko na klamkę zamykaiące się. Ferkleydunki w oknie drzwiach szklannych postument listwy y fusgzemsy do koła nowo podawane. Firanek kartonowych nowych białych par dwie, to jest: do drzwi na galleryą wychodzących y do okna. Lamperya na płotnie y obicie kolorem rozowym a szlakami niebieskiemi nowo malowane, listewkami papierowemi do koła garnirowane. Tarczy z cyframi y lichtarzykami blaszanemi ośm, krzeseł z pokrowcami w kratkę czerwono płuciennemi 24, stolików becowanych 4. Suffit z ramą y gzemsem zreparowany y wybielony. Hak na lustro z sznurem wstąsko y funtaziami ieden, posadzka sosnowa zreparowana y polerowana.

Pokoy siodmy, do ktorego drzwi podwoyne fasowane stare zreparowane, pokostowane na zawiasach essistych z zamkiem wpuszczanym nowo danym z szufryglami szyltami galkami pozlacanemi. W tym pokoju okno o dziewięciu kwaterach w szyby drobne w ołów oprawne z okowiem wszelkim starym iedno zreparowane, drugie na galleryą zamurowane y ślepo z fruntu malowane. Drzwi drugie idące do garderoby są podobne ze wszystkim innym w gabinecie znaydującym się. Suffit z ramą y gzemsem zreparowany y wybielony. Lamperya y filunki na murze malowane. Komin kapiasty z filonkami robotą mularską. Tarczy z cyframi y lichtarzykami pięć. Podloga gładka z zaciągnieniem nowych stragaży nowa dana. Krzesełek z pokrowcami 24, stolików becowanych 4.

Pokoy osmy, kredensowy, do ktorego drzwi podwoyne fasowane stare zreparowane pokostowane na zawiasach essistych z zamkiem wpuszczanym nowym, szufryglami, szyltami gałkami pozłacanemi. W tym pokoju okno o dziewięciu kwaterach w szyby drobne w ołów oprawne z okuwiem wszelkim starym iedno zreparowane, a drugie zamurowane na galleryą y z frontu ślepo malowane. Drzwi poiedyncze z klamką do garderobki iedne. Suffit z ramą y gzemsem zreparowany y wybielony, lamperya y filonki na murze nowo malowana, tarcz z cyframi y lichtarzykami podobneż pierwszym wzmiankowanym pięć. Komin kapiasty mularską robotą zreparowany. Podloga z belkami (gdyż żadney nie było) nowo dana. Krzeseł z pokrowcami 8.

Sień przy schodach bocznych, do których drzwi podwoyne fasowane stare zreparowane pokostowane na zawiasach essistych z zamkiem nowym wpuszczanym szufryglami szyltami y gałkami owal pozłacanemi. W tey sieni okno o dziewięciu kwaterach w szyby drobne w ołów oprawne okowiem wszelkim starym zreparowane iedno, drugie na galleryą zamurowane. W tey sieni drugie drzwi na galleryą poiedyncze stare zreparowane na zawiasach essistych z zamkiem mauskastowym nowym danym. Suffit z ulkielem z trzciny y gipsu nowo dany. Ściany zreparowane y wybielone, tarcz iako wyzey z lichtarzykami cztery, podłoga z belkami gładka nowo dana, przy schodach krata żelazna nowa dana. Z tey sieni następuie

Pokoy dziewiąty, antyczny, do ktorego drzwi podwoyne stare zreparowane na zawiasach essistych z zamkiem wpuszczanym szufryglami. W tym

pokoju okno o dziewięciu kwaterach w szyby drobne w ołów oprawne w okuciu dawnym iedno, zreparowane, drugie na galleryą zamurowane y z frontu ślepo malowane. Suffity staroświeckie robotą snycerską z rozami pozlacanemi malowany. Ściany częścią gustem staroświeckim, malowane, a reszta wybielone. Do garderobki drzwi gładkie nowe dane z zawiasami na klamkę. W której okienko o iedney kwaterze w szyby drobne w ołów oprawne. Piec z kafli niebieskich dawny na fundamencie murowanym. Tarcz z cyframi y lichtarzykami cztery. Podłoga gładka stara. Krzeseł tokar. 12

Pokoy dziesiąty, do ktorego drzwi poiedyncze fornirowane stare zreparowane y pokostowane na zawiasach bez zamku na klamkę zamykaiące się. W tym pokoju okno na galleryą o dziewięciu kwaterach w szyby drobne w ołów oprawne okowiem wszelkim nowo dane. Drzwi poiedyncze na galleryą blachą y żelazem obite oleyno pomalowane na zawiasach z zamkiem polskim. Suffit staroświecki z rozami pozłacanemi robotą snycerską malowany znacznie nadruynowany. Sciany częścią malowane gustem staroświeckim, a reszta wybielone. Podłoga gładka stara. Tarcz bez cyfer gładko malowanych cztery. Krzeseł tokar. 12. Z tegoż pokoju iest wyiście do

Sklepu, do ktorego drzwi poiedyncze, blacho y żelazem obite z zamkiem polskim starym zreparowanym. W tymże sklepie okien o dwoch kwaterach w szyby drobne w ołów oprawne okrągłe z okowiem wszelkim zreparowane. Sklepienie y ściany wybielone podłoga stara. Wyszedłszy z sklepu idąc tąż samą sienią z ktorey następuie

Izba poselska antiquitus zwana, do ktorey drzwi poiedyncze fornirowane stare zreparowane y pokostowane na zawiasach z zamkiem polskim starym zreparowanym. W tey izbie okien pięć o dziewięciu kwaterach w szyby drobne w ołów oprawne z okowiem dawnym zreparowane na galleryą zamurowanych dwa y z frontu ślepo pomalowanemi. Sufit z głowami staroświecki robotą snycerską malowany, stemplami kilkunastu umocowany, ściany w części gustem staroświeckim malowane a reszta wybielone z opaskiem. Piec staroświecki z kafli niebieskich we trzy skrzynie na fundamencie murowanym, podłoga gładka stara. Z lichtarzykami tarczy bez cyfer gładko malowanych na slupach powieszonych siedm. Krzeseł tok. 44 — Po opisaniu zwyż pomienionych pokojów wyszedłszy sienią na galleryą w lewą rękę

Wieża senatorska, do ktorey w odrzwiach kamiennych drzwi per se żelazne pasami żelaznemi uięte na zawiazach y hakach żelaznych z zamkiem wrzeciądzem y trzema skoblami, do ktorey to wieży po 14 gradusach idący iest w niey posadzka z cegły stara, sklepienie nie tynkowane, okno iedno w węgarach kamiennych bez ram y szkła z kratą żelazną. Ex epposito tego okna są drzwi w odrzwiach kamiennych nowe gładkie z wrzeciądzem y skoblem do zamykania na kłodkę, te drzwi idą nad officiny nad kuchniami będący. Przy tychże drzwiach nie daleko schodów kominek prosty z fundamentem nadpsowanym do pieca murowanym. Ex oposito kominka y schodów są odrzwia kamienne bez drzwi y zawias u ktorych dwa haki y ślusak do zamku. Za temi odrzwiami

Baszta, do ktorey wszedłszy posadzka z cegły, sklepienia żadnego, okien w tey baszcie iest wszystkich dwadzieścia dwa, z ktorych tylko we dwoch kraty żelazne, a w innych nie masz. Ittm w tey baszcie odrzwi kamiennych czworo, schody do puł baszty z cegły murowane deszczkami pokryte z przyiścia złe. Dach nad tąż basztą nie dawnemi czasy wraz z rynną nowo dany z kilkoma belkoma nowemi. Pod tąż wieżą na pierwszym piętrze są dwa sklepy z żelaznemi drzwiami z zamknienciem wszelkim wyreperowany y wybielony, w ktorych Akta magdeburskie są konserwowane y deponowane. Po skończonej opisaney wieży, powróciwszy się na schody pryncypalne piętra drugiego po prawey stronie przez sień małą, w którey okno iedno w kwater dwie w ołów szyby oprawne, posadzka marmurowa; z ktorey idąc następuie

Pokoy iedynasty, do ktorego drzwi podwoyne fasowane zreparowane y pokostowane na zawiasach essistych z zamkiem wpuszczanym szufryglami nowo danym szyltami y gałkami owal pozłacanemi. W tym pokoju okien dwa o dziewięciu kwaterach w szyby drobne w ołów oprawne z okuwiem wszelkim dawnym zreparowanym. Suffit z ramą y gzemsem zreparowany y wybielony. Lamperya y filonki na murze malowane. Piec staroświecki z kafli niebieskich we trzy skrzynie na fundamencie murowany. Podłoga sosnowa stara okno iedno zamurowane ku kościołowi. Krzesel z pokrowcami 12, stolików becowanych 2. *(C. d. n.)*

WALERY KOSTRZĘBSKI.

O DENARACH SŁOWIAN ZWANYCH WENDYJSKIMI.

(CIĄG DALSZY).

Zaradzając temu poczęto brzeg podwyższać, a że ani wagi tych denarów nie podwyższono, owszem ciągle je zmniejszano, ani stempla wewnętrznego to jest krzyży nie zmniejszano, przeto podwyżka brzegu robiła denary coraz mniejszej średnicy kosztem zwężania pola otokowego przeznaczonego na litery, przez co litery te grawerzy cięli coraz węższe, dłuższe i cieńsze, żeby mogły być pomieszczone do tego stopnia, że w ostatniej fazie istnienia tych denarów albo wcale ich nie robili, albo jeżeli ich wybito, to zakute zostały w czasie roboty obramienia.

Średnica w każdym dziale denarów jako zależąca od robotnika okuwającego brzeg od ręki jednaką być nie może, lecz mieści się tylko w pewnych granicach, które dla każdego typu w tabeli analitycznej podane zostały.

Dodać w końcu winienem, że w badaniach tych dwóch Działów zdarzają się denary, osobliwie w Dziale I, które mają na Str Gr. formę napisową należącą do jednego typu a Str. odr do Typu następnego. W takich wypadkach wybór typu zależeć będzie od wagi, próby i średnicy denara.

DZIAŁ III.

Denary tu należące w rzeczywistości nie są pod względem stempla samoistne, lecz stanowią modyfikacyę Działu II w tem, że w miejsce krzyża patryarchalnego, o ramionach prostych, jest krzyż patryarchalny złożony z skrzyżowanego berła i pastorału.

Ten gatunek denarów jest trzecim, który w wykopaliskach na ziemiach polskich bywa znajdowany, a jak utrzymuje senator Strończyński, nie znajdowany dotąd na innych ziemiach Słowian [1]). Denary te powstały dopiero w epoce bicia *Typu D*, bowiem tak wygląd zewnętrzny jak i analiza wykazują tożsamość ich między sobą. Musiały one szybko podleć, kiedy można w nich odróżnić dwa typy: lepszy i gorszy, chociaż bite były w epoce tylko Typu D, Działu II. Było bowiem wykopalisko mające te dwa typy, a jednak nie było w nim denarów Typu E.

Odmiany Typu A są podane pod Aa, Ab, Ac.

Odmiana Ad ma pastorał w stronę odwrotną,

zaś *Odmiany Typu B* z cząstkowemi napisami są Ba, zaś bez napisów Bb. Bc, Bd. Patrz Tabl. II w poprz. Nrze.

[1]) Tom II, strona 50.

Zauważyć mogliśmy, że denary beznapisowe w Działach I, II i III tak znacznie średnicę swą zmieniły, że doszła do połowy tej, jaka w denarach mających napisy tegoż samego typu była. Waga jednak jak tabela analiczna wykazuje, nie uległa znów stosunkowo takiej obniżce. Zmniejszanie średnicy powstało jak już wiemy z powodu wyrabiania w nich bardzo wysokiego brzegu, aby zaś on, mógł być tak zrobionym, musiały blaszki na denary być dość grube. Stąd więc pochodzi, że choć średnica się zmniejszała, waga jednak tych denarów pozostała prawie tąż samą co i w denarach z napisem tego typu, a mających średnicę większą.

DZIAŁ IV.

W dziale tym pomieściłem wszystkie te denary, które albo mają wybite krzyże, pastorały, chorągwie, czyli w ogóle emblemata władzy duchownej, albo mają znaki na sobie zupełnie inne niż na denarach Słowian dotąd nam znanych, albo mają w końcu napisy otokowe zupełnie odmienne od tych, jakie w trzech działach poprzednich podałem.

Denary takie nie posiadają stempla oddzielnego, lecz mają obie swe strony, lub przynajmniej jedną, denarów poprzednich Działów.

W wykopaliskach na ziemiach polskich denary te znajdują się w bardzo małej ilości, były więc monetą niepowszechną, a tylko przypadkową. Przynajmniej tak utrzymywać musimy, dopóki nowe jakie wykopalisko tego przypuszczenia nie zmieni, co być bardzo może. W ogóle jednak denary działu tego po zbadaniu gruntowniejszem, niż dotąd, mogą mieć dla nas naukowe znaczenie i dlatego wszystkie, jakie widziałem w naszych wykopaliskach, podaję wraz ze szczegółowym ich opisem i rysunkami.

Jeżeli niektóre z nich jeszcze do dziś nie są ściśle oznaczone przez kogo i gdzie bite były, to jednak, gdy choć w części posiadają wybite na sobie stemple denarów Działu I, II lub III, dają przeto przynajmniej możność określenia w jakiej epoce bite być mogły, odnośnie do działów jakoteż typów, na jakie denary podzieliłem. Taki też porządek przyjąłem, podając najpierw najdawniejsze.

Co do szczegółowych uwag nad niemi, to jak na teraz, zupełnie sie powstrzymuję, podam je w rozdziale «O miejscach bicia denarów Słowian», tu je tylko w porządku szczegółowo wymienię.

Rozpatrując denary tego działu, wypada podzielić je na dwa gatunki: 1) mające obie strony denarów słowian; 2) mające jedną tylko stronę denarów słowian i w każdym z nich objąć właściwe denary z wymienieniem na wzór jakich Działów bite były i w jakiej epoce.

I-szy Gatunek.

Należą tu denary, mające stronę główną i odwrotną jak denary Działu I, II lub III-go.

A) Bite na wzór Działu I.

a) *z epoki Typu A.*

Nie zdarzyło mi się natrafić na denara, który mógł być tu zakwalifikowanym, być może, że w tej epoce wcale bitemi nie były.

b) *z epoki typu B.*

1. S. o. Ma w obwodzie krzyżyk otoczony kółkiem owalnym. Napisy otokowe ꟼIX—RVX.

Waga 1·44. Średnica 16 mil. Wykop. *R. W.*

2. S. g. W ramieniu krzyża prostoramiennego jest krzyżyk. W otoku litery RAET—CRX.

Waga 0·93. średnica 16. Wykop. *R. W.*

Takiż sam denar znajduje się u Danenberga pod Nrem 1349, lecz napisy w otoku są XPI i CRVX.

Wagi 0.95 grm.

3. S. g. W ramieniu krzyża prostoramiennego krzyżyk. Napis otokowy C, O, X, P.

S. o. W otoku krzyżyk mający jedno ramię długie. Napis R. V. X.

Waga 0·90 gr., średnica 16 mm. *Wd.*

4. S. g. Napis otokowy EDERHARZ EPC

S. o. Napis otokowy ꙍ - Ɔ ꟼETRVS

Waga 0·98 gr., średnica 15 mm. *Wd.*

5. S. g i o. Mają napisy otokowe × OTTO

Waga 0·98 gr., średnica 15 mm.

Otrzymałem go z wykopaliska polskiego lecz miejscowości nie wiedziano.

Egzemplarz nadzwyczaj ładnie wybity (Danenberg 1838). Mader wspomina o nim, że jest b. rzadki.

c) *Z epoki typu C.*

6. S. o. Między ramionami krzyża kawalerskiego krzyżyk. Napisy otokowe PIXA — CRVX

Waga przeciętna 1·04 gr. Średnica 15 mm. *Wd.*

7. S. o. Ma dwa ramiona krzyża kawalerskiego tak oddalone od dwóch drugich ramion że pomiędzy niemi jest pomieszczony jakby krzyżyk mający jedno ramię długie. Cały krzyż składa się z drobniutkich perełek.

Waga 0·92 gr., średnica 14 mm. *Wd*

8. S. g. W obwodzie pastorał. Z powodu wytarcia niektóre tylko litery napisu są widzialne.

Waga 0·90 grm. Średnica 15. *Wd.*

d) *Z epoki typu D.*

9. S. g. i o. Mają w obwodzie po znaku podobnym do haczyka zakończonego kółkiem. Napisów otokowych niema tylko kliny i kółeczka.

10. Takiż sam zupełnie, tylko na s. g. ma w obwodzie 2 haczyki a na s. o. tylko jeden.

Pierwszy prof. Przyborowski wyśledził je i nazwał je denarami Wendów z kluczami. Nazwa ta była trafną gdyż rzeczywiście na Litwie lud używa kluczy do zamków tej formy. P. Przyborowski przywiązywał do nich wielką wagę, utrzymując, że nawet muzeum berlińskie takich okazów nie ma.

Z epoki typu E.

11. S. g. Między ramionami krzyża kawalerskiego jest mały pastorał. Napisów otokowych niema.

Waga przeciętna 0·83 gr. Średnica 14 mm. *R. W.*

B. Bite na wzór Działu II.

a) *Z epoki typu A.*

12. S. g. Ma w obwodzie chorągiew rozpiętą i obsadzoną na drzewcu. Napis otokowy z powodu wytarcia w części widzialny ... HOTE ... CG

S. o. W obwodzie pastoral a z napisu widać tylko litery T + R... Wyk. *R. W.*

Waga 1·06 grm. Średnica $16^1/_2$ mm.

13. Sakiż sam denar podaje senator Strończyński T. 24 *b.* tylko chorągiew w przeciwną stronę obrócona. Z napisów widać tylko parę liter.

Waga 1·07 grm. Średnica $16^1/_2$ mm. Wyk. *R. W.*

14. S. g. W obwodzie pastorał i napis REX.

S. o. Napis otokowy VEHR.

Waga 1·04 gr. Średnica 16 m. *R. W.*

Dla nieprzerywania związku co do tego denara umieszczamy tu takieź same lecz bite w epoce:

15. Typu B Waga — Srednica — mm. *R. W.*
16. » C » — » —
17. » D » 0·73 grm. » 16 mm.

b) *Z epoki typu B.*

18. S. g. Dwa pastorały w obwodzie. Napis ma tylko jedną literę R, zaś

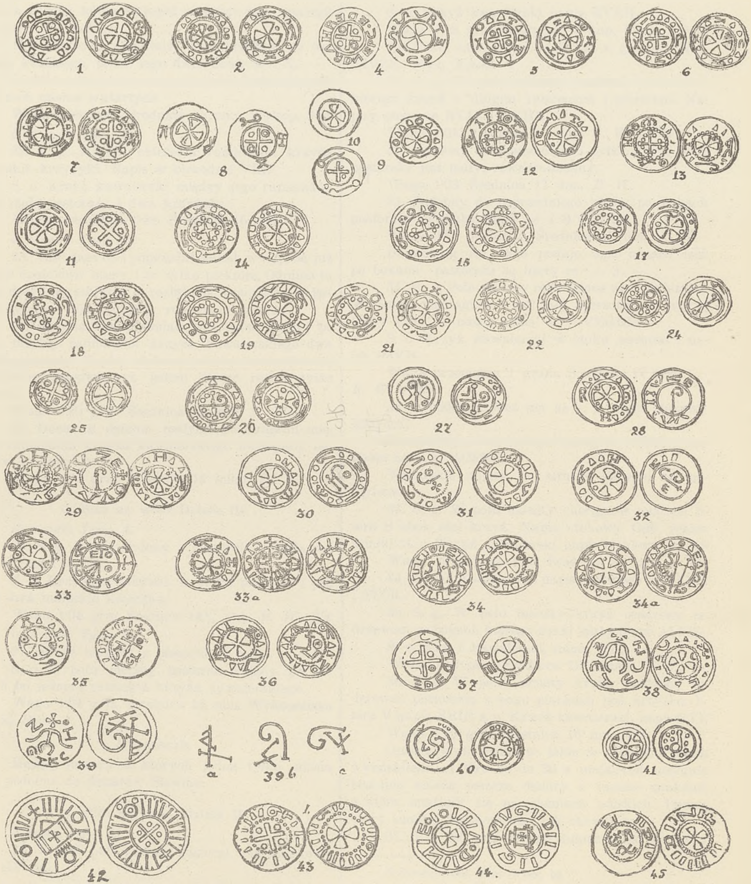
S. o. ma napis VEHR.

Waga przeciętna 1·12 grm. Srednica 16 mm. *R. W.* I te denary były bite w epoce

19. Typu C
20. » D

c) *Z epoki typu C.*

21. S. g. Ma w obwodzie tylko dwie litery R i X

A. Pruszyński, Kraków.

zresztą kliniki, kółka i kropki a oprócz tego znaczek do litery A podobny.

S. o. Także w obwodzie znak podobny do wędzidła końskiego, prócz tego dwie litery R i X.

Osobliwy ten denar znalazł się w dwóch egzemplarzach mocno wytartych.

Waga 1·13 grm. Średnica 15 mm. Wykop. *Wd.*

d) *Z epoki typu D.*

22. S. g. Między czterema ramionami krzyża malutkie krzyżyki. Napis w obwodzie VRE

S. o. Krzyż kawalerski między jego ramionami dwa małe pastorały i dwa krzyżyki.

Waga przeciętna 0·88. Średnica 15 mm.

e) *z epoki Typu E.*

23. Taki sam co i poprzedni jednak w napisie już widać częściowe litery i to tylko niektóre. Odmian tu jest dosyć wyniklych z rozłożenia znaczków to jest krzyżyków i kółek między ramionami krzyży.

24. Najważniejszą odmianą jest denar mający po S. g. między ramionami krzyża kawalerskiego dwa małe pastorały. Napisy otokowe po obu stronach mają widzialne zaledwie po jednej literze reszta tylko kreski.

Waga 0·90 grm. Średnica 14 mm. *R. W.*

25. Denar z dwoma małymi pastorałami między ramionami krzyża kawalerskiego niemający napisów otokowych.

Waga 0·75 grm. Średnica 12 milgr. *R. W.*

C. Bite na wzór Działu III.

a) *z epoki Typu A.*

26. S. g. Krzyż złożony z pastorału i berła, napis w otoku REV

S. o. Krzyż kawalerski, w otoku pastorał i pod nim dwa malutkie kółeczka.

Waga 1·04 grm. Średnica 14½ mm. *R. W. Wd.*

b) *z epoki Typu B.*

27. Krzyż złożony z pastorału i berła.

S. o. W polu monety pastorał mający po bokach po jednem ramieniu krzyża kawalerskiego.

Waga 1·04 grm. Średnica 14 mm. Wykopalisko z pod *Rawy.*

II Gatunek.

Mający denary u których jedna tylko strona jest podobna do denarów Słowian.

A. Bite na wzór Działu II.

Z epoki Typu A.

28. T. g. W polu monety pastorał, napis otokowy CVAIIVAC.

S. o. Krzyż kawalerski napis RVEH.

Waga 1·18 grm. Średnica 17 mm. Wyk. *Kowal.*

29. Takiż sam, tylko napis na s. g. jest CVANIVZE. Wyk. *Kowal.*

30. S. g. W polu monety pastorał po bokach którego krzyż z długim ramieniem i pierścień. Napisy otokowe RVIE i VEHR

Waga 1·03. Średnica 17 mm. *R. W.* i *Wd.*

31. Podobny do poprzedniego tylko krzyż obok pastorału jest mały, równoramienny.

Waga 1·03. Średnica 17 mm. *R. W.*

32. Podobny do poprzedniego tylko po bokach pastorału są jakby litery ꟻ i Ꭾ (E i G).

Waga 0·87 (wytarty). Średnica 17 mm. *R. W.*

Danenberg Nr 1343 podaje tego denara lecz po bokach pastorału są litery ꟻ — Ǝ. —

33. S. g. Pole monety rozdzielone na dwie części. W jednej chorągiew i nad nią pierścień, w drugiej litery ETO. W otoku napis — + VEGREC

S. o. Krzyż kawalerski w otoku pastorał i napis RoVH.

Waga przeciętna 1 gram. Średnica 17 mm. *R. W.* i *Wd.*

33 *a)* Podobny lecz ma na s. g. napis otokowy REGRSC

Danenberg (1399) podaje takiegoż denara z napisem na s. g. ACERVC

Wszystkie napisy na stronie głównej są pomylone.

34. S. g. W polu monety chorągiew nad nią litera S obok niej krzyż. Napis otokowy CSG reszta kliniki. S. o. Krzyż kawalerski napis otokowy + CRS

Waga przeciętna 1·15. Średnica 17 mm. *R. W.*

34 *a)* Takiż sam tylko napisy otokowe ESGRVH i STCR.

35. S. g. W polu monety krzyż osadzony na drzewcu, po bokach którego znaki jakby litery AI i Tc.

S. o. Krzyż kawalerski, napis RV...

Waga 1·19 grm. Średnica 16½ mm. *R. W.*

36. S. g. W polu monety krzyż osadzony na drzewcu poziomem z boku pierścień pod krzyżem litera V napis RRIE s. o. Krzyż kawalerski, napis RVE

Waga 1·15 grm. Średnica 16 mm, *Wd.*

Oprócz tych denarów jakie w Gatunku 2-gim wymieniłem od Nru 28 do 36 a mających insygnia biskupie należą jeszcze denary z innemi znakami, a które znalazły się na ziemiach polskich. Denar, który senator Strończyński tak określił [9]):

37. S. g. W polu monety figura jakby herbowy

[9]) Strończyński Tom II Str. 54.

klejnot do Odrowąża albo Ogończyka podobny, napis dokoła wspak ZETECH (Sieciech).

S. o. W perełkowym obwodzie krzyż kawalerski w otoku C. V. X.

Waga 0·99 grm. Średnica 16 mm.

Denara tego wynalazł profesor Przyborowski u złotnika w Wrocławiu. Drugi taki sam znalazł się w wykopalisku Rzeczki Wólka i był

Wagi 0·89 grm. Średnicy 16 mm.

38. S. g. Krzyż prostoramienny napis w otoku (Z) EDECHV∾

S. o. Krzyż kawalerski w otoku PELR...

Waga 0·91. Średnica 16 mm. Wyk. *R. W.*

Jakkolwiek denar ten w przyjętym tu podziale jako mający z obu stron stempel denarów Słowian winien być zamieszczonym w Gatunku 1-szym tego Działu, żeby jednak denary z imieniem Zetech były razem, tu go pomieściłem, tem bardziej, że jest jeszcze trzeci gatunek denara Zetecha świeżo odnaleziony.

Jeżeli dwa poprzednie denary były fabryki denarów Słowian to ten nowo odnaleziony zupełnie jest innej.

39. S. g. Wprawdzte jest taką samą jak denar Nr 37 zato s. o. na całej swej płaszczyźnie ma różne znaki czy litery.

Znalazł w wykopaliskach pod Ojcowem w ilości sztuk 26. Waga przeciętna wszystkich wynosi 0·91 Średnica 17.

Trzy te denary noszące naprzód imię Zetech (Sieciech) a przytem odnalezione jak dotąd tylko na ziemiach polskich, nietylko że wysoko zaciekawiają numizmatyka polskiego, ale w naszej numizmatyce średniowiecznej ważne znaczenie mieć mogą. Dlatego do nich jeszcze wrócimy przy ogólnych uwagach nad denarami Słowian.

40. S. g. W polu monety jakby litera S mająca po obu stronach małe znaki podobne do litery A lub V

S. o. Krzyż kawalerski w otoku po obu stronach zaledwo parę liter widzialnych z powodu wytarcia.

Waga 1·00 grm. Srednica 14 mm. *R. W.*

41. S. g. W polu monety litera P otoczona perełkami. S. o. Krzyż kawalerski. Wyk. z pod Rawy.

Napisów otokowych niema. Jest to więc denar w ostatniej epoce istnienia denarów Słowian wybity.

Prócz tych wszystkich denarów, jakie objąłem w czterech Działach, znajdują się jeszcze inne denary Słowian, które albo dotąd nieznalazły się w naszych wykopaliskach albo takie, które wprawdzie napotykają się, ale w nadzwyczaj małej ilości, tak, że we wszystkich wykopaliskach jakie widziałem, znalazłem w każdym jeden lub dwa egzemplarze.

Nie jest to jednak wystarczającym dowodem, wykopaliska bowiem, jakie zdarzyło mi się przeglądać, były zakopane wtedy, gdy te denary już kursować przestały i tylko jakiś okaz dawniejszy dostał się do wykopaliska.

Dla zaokrąglenia jednak całości o denarach Słowian, właściwem jest, aby i te denary, chociaż w tak małej ilości znajdowane dotąd na ziemiach naszych, tu pomieszczonymi były, tem bardziej, że posłużyć mogą do wyjaśnienia epoki kursu denarów Słowian w Polsce.

Rodzaj denarów wcale u nas nie spotykanych podał nam senator Stronczyński w Typach 26, 27, 28 i objaśniając, że wykopane zostały gdzieś na Śląsku i oddane numizmatykowi Bernardowi Köhne, który je dokładnie opisał. Zaś Typ 29 przywiózł Karol Bayer z zagranicy. A że ma na stronie głównej głowę św. Jana, przeto uważa je za wyrób mennicy Wrocławskiej [3]).

Trudno o nich co pisać prócz tego, co Stronczyński nadmienił — gdy prócz ostatniego denara nigdy ich nawet nie widziałem.

Że są wyrobem Słowian, to nie ulega kwestyi, mają bowiem choć jedną stronę takowych, a że formą należą do denarów bitych w samym końcu ich istnienia, to jest, może nawet w początkach panowania Władysława Hermana, kursu więc w Polsce nie miały w obec denarów, jakie ten monarcha zaczął wybijać i dla tego w naszych wykopaliskach dotąd ich nieznaleziono. Co zaś do innego rodzaju denarów Słowian dotąd w tak małej ilości napotykanych przezemnie, to Dannenberg opisując denary Wendów i dzieląc je wszystkie na 13 gatunków, zaliczył te do pierwszego, które uważał za najdawniejsze, naśladujące monety Karlowingów, i niemające żadnych napisów — a bite między rokiem 990 do 1000 [4]).

Z tego rodzaju znalazło się u nas:

42. Denar bez napisu, zupełnie taki jak u Danenberga Nr 1325.

Jest on naśladownictwem monet Ludwika I, tylko niema legendy XPISTIANA RELIGIO lecz same kliniki.

Waga 1.57, średnica 23. *Wd.*

43. Podobny do poprzedniego. Wy. *R. W.*

44. Mający po jednej stronie krzyż prostoramienny, a po drugiej kawalerski.

Waga 1.17, średnica 22 mm. Wy. *Wd.* Znalazł się w jednym egzemplarzu i to wytartym.

45. S. g. Krzyż prostoramienny, w otoku kliniki prostoramienne i dwie litery GT.

---

[3]) Tom II, strona 52.

[4]) Die deutschen Münzen. Berlin 1876, str. 488.

Do artykułu F. Kopery: „Materyały do inwentaryzacyi zabytków sztuki i kultury w Polsce“.

Muzeum Narodowe w Krakowie: Dwa rzeźbione fragmenty baz romańskiego portalu.

S. o. Krzyż kawalerski, w otoku kliniki kółko i litera R.-O.

Waga 1.27 grm., średnica 17¹/₈ mm. Wytarty. Wyk. *R. W.*

Tych dwóch denarów t. j. Nr 44 i 45, nie podaje Danenberg; widać, że są mu nieznane.

46. S. g. Krzyż kawalerski, napis w otoku: ·IOVAΛ◦DVNLÆ.

S. o. Kościół i napis otokn OIIGIMVCVDII. Wagi 1.25 grm., średnicy 18 mm. Wyk. *W.* d.

47. Taki sam denar lecz mniejszy. Waga 1.03 grm., średnicy 16. Wyk. *Wd.* i *R. W.*

48. S. g. W polu monety jakby księżyc i miecz a obok litera A, a pod tem litera S przekreślona.

S. o. Krzyż kawalerski.

Napisy otokowe w części wytarte, lecz zawierają litery zdaje się też same co i w denarze Nr 46.

W. *Wd.* i *R. W.* Dannenberg Nr 1333.

Opisałem wszystkie gatunki monet Słowian i podałem podział ich na działy i typy. Teraz dopiero przystąpić mogę na podstawie tych danych do opisu szczegółowego wykopalisk, jakie miałem sposobność badać, które dotąd nie są publikowane.

(Ciąg dalszy nastąpi).

Dr FELIKS KOPERA. MATERYAŁY DO INWENTARYZACYI ZABYTKÓW SZTUKI I KULTURY W POLSCE. CIĄG DALSZY.

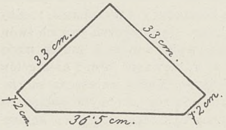
7. Dwa rzeźbione fragmenty baz romańskiego portalu, przedstawiające lwy, w Muzeum narodowem w Krakowie.

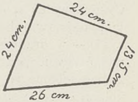
Fragmenty te otrzymało Muzeum narodowe z daru p. Sebalda, fotografa w Krakowie, który je miał ze zbiorów po Walerym Rzewuskim, także krakowskim fotografie. Walery Rzewuski gromadził w swym domu przy ulicy Kolejowej l. 11 fragmenty architektoniczne burzonych lub przebudowanych krakowskich zabytków, używając ich do ozdoby ogrodu i pracowni. Tam znajduje się attyka dawnego domu Bonerów (Rynek główny l. 9), stamtąd pochodzi obecnie pomieszczony w Muzeum techniczno-przemysłowem piec kaflowy, podobno z zamku na Wawelu i niezawodnie też fragmenty, które omawiamy i publikujemy, dostały się do atelier fotograficznego Rzewuskiego z krakowskiego kościoła lub domu, może nawet z Wawelu.

Fragmenty są z czerwonego, nader zbitego wapienia formacyi jurajskiej. Prof. Wł. Szajnocha zwrócił naszą uwagę na podobieństwo tego wapienia z wapieniem znajdującym się w wielkiej skale w Czorsztynie, któreto podobieństwo jest «absolutnie identycznym» i takiem się okazało po zbadaniu mikroskopowem, dokonanem przez prof. Wł. Szajnochę.

Oba fragmenty są do siebie bardzo podobne, zmiany dotyczą szczegółów, oba tworzyły rzeźbioną część bazy, najprawdopodobniej portalu i to w narożnej jego części, a może samego wewnętrznego narożnika. Jeden z tych fragmentów z prawego narożnika dochował się dość dobrze i ten publikujemy (zobacz t. V) z przodu i z boku. Drugi fragment jest bardzo uszkodzony.

Rzeźbę wykonano z kostki zwężającej się ku górze. Podstawa ma kształt czworoboku z narożem ściętem blizko przekątni, a wierzch ma również tę samą figurę o boku mniejszym i również ściętą, ale z tą różnicą, że ścięto kostkę na linii drugiego naroża i pobliża naroża trzeciego. Wymiar boku wierzchniego kwadratu jest 24 cm., dolnego 33. Podaję obok rysunek podstawy wraz z wymiarami pod a, i rysunek wierzchu pod b, bo może uda się jeszcze odnaleść inny fragment rzeźbiony, łączący się z naszą bazą. Kostka ma wysokości 29 cm.

Rzeźby przedstawiają lwa o jednej głowie, a dwu tułowiach, pysk jego tworzy naroże wysunięte prostopadle do lica ściany, do której przypierał portal. Łapy przednie lwa wysunięte są i ułożone równo, ogony, podwinięte pod udo, trzymają się kiściami tułowiu, kudły, grzywa są starannie i schematycznie ułożone i rozłożone dekoracyjnie. Odmiany dotyczą kudłów i rozstawienia łap przednich, różnice są jednakże nieznaczne. Traktowanie zwierzęcia jest naiwne, ale rzeźbiarz starał się uwydatnić srogość zwierzęcia, zachować, o ile umiał i mógł, proporcye, a przedewszyst-

kiem chodziło mu o wypełnienie przestrzeni i ozdobność szczegółów.

Oddawna było zwyczajem posługiwać się łbem lwa, jako motywem dekoracyjnym odrzwi. W paszczy łba umieszczano krążek, za który można było ująć i otworzyć ciężkie drzwi, całość zaś służyła zarazem za kołatkę, gdy drzwi były zamknięte. Głowa lwia nie była także bez symbolicznego znaczenia: odstraszać miała złych i niewiernych od przestępowania progów kościoła [1]).

Tak użyto tego dekoracyjnego motywu na drzwiach gnieźnieńskich i nowogrodzkich. Jako strażnika świątyni bożej (Jez. 21. 8) używano lwa także do ozdoby portali; lwy dźwigały tu slupy i narożniki schodowato ku wnętrzu się zwężające[2]). Tak było niezawodnie we wrocławskim portalu Duninowskiego kościoła świętego Wincentego, obecnie wmurowanym w kościół św. Magdaleny, ale po odtrąceniu lwów. Nietylko współcześnie na Zachodzie motyw ten odgrywał wybitną rolę w dekoracyi bram, ale miał on podobne znaczenie w sztuce greckiej i rzymskiej i to w odległej przeszłości: nad bramą mykeńską umieszczono dwa lwy, aby strzegły mauzoleum w Halikarnasie.

W dekoracyi chrześcijańskich kościołów użycie lwów w symbolicznem znaczeniu i w takiej formie, jakto w naszym przypadku widzimy, jest właściwe epoce bestyaryuszy, epoce romańskiej. Wśród naszych zabytków romańskich nie znamy przykładu użycia lwów do dźwigania trzonów kolumn, aczkolwiek rzeźbiarze ozdobili wiele naszych kościołów formami zwierzęcemi. Przedewszystkiem odznaczają się w tym kierunku, poprawnością kompozycyi i wykonania, rzeźby Cystersów. Tu spotykamy się z użyciem srogich lwów jako podstaw, chociaż wykonano je w innym materyale — w drzewie, w traktowaniu form i szczegółów widać pewne podobieństwo. Kudły zwłaszcza są rzeźbione schematycznie: »Szereg drobnych zacięć na kolanach tylnych oznacza krótką sierść, co kontrastuje z bogatem fałdowaniem poskręcanych partyi włosów i końca ogona»... Tak opisuje sulejowskie lwy Łuszczkiewicz, a opis ten odnieść można także do naszych rzeźb [3]).

Najprawdopodobniejszem wydaje mi się przypuszczenie, że opisane i publikowane przez nas fragmenty są zabytkami romańskimi i to z epoki rozwiniętego romanizmu XIII w., a może nawet wiążą się z budowlą Cystersów w Mogile, lub też pochodzą z którego z krakowskich budynków tego wieku, albo z okolicy Krakowa. W każdym razie uważamy je za zabytek polski. Może uda się odnaleść dalszy jaki fragment, albo odnalezienie podobnego materyału w którym z naszych romańskich kościołów rzuci światło na pochodzenie rzeźb, w każdym razie ciekawych, choćby ze względu na szczupłość materyału z tej epoki.

[1]) Otte. *Handbuch der Kirchlichen Kunstarchäologie* V-te Auflage Leipzig 1883, t. I. str, 87.

[2]) *Müller* und *Mothes*. *Illustrirtes Archäologisches Wörterbuch der Kunst*. Leipzig und Berlin 1878 str. 633.

[3]) Wł. Łuszczkiewicz. *Opactwo sulejowskie*. *Sprawozdanie komisyi do badania sztuki w Polsce*. t. I. str. 18.

8. Monety rzymskie znalezione na naszych ziemiach.

Znajdujący się w rękopisie w Muzeum narodowem katalog monet Józefa Przyborowskiego podaje wiadomość o szeregu wykopalisk monet rzymskich na naszych ziemiach. Monety te wyszczególniliśmy w t. III. szp. 306—310, 351—354 oraz w t. IV. szp. 194—198, obecnie przystępujemy do wyszczególnienia reszty monet, o których wiadomość podaje nam to samo źródło.

I.

S t o d r z e w jestto wieś nad rzeką Świder w powiecie garwolińskim. Znaleziono tu przy uprawie ziemi r. 1877 monetę złotą:

Maximianus (z lat 235—238).
Av. MAXIMIA — NVS CAESAR.
Rv. SOLI INVICTO.
Cohen, t. VII. str. 368. nr 1 [4]).
Moneta dostała się w posiadanie p. Porazińskiego.

II.

J a r n i c e jestto wieś u zbiegu Czerwonki z Liwcem w powiecie węgrowskim.

Hadryan z lat 128—138.
1. Av. HAD....VS AVG COS III PP.
Rv. FELICITATI AVGVSTI.
Cohen, t. II. str. 128 nr 231.

Antoninus Pius od r. 139—161.
Z roku 139:
2. Av. IMP. T. AEL CAES HAD. ANTONINVS.
Rv. AVG. PIVS P. M. TR. P. COS. DES. III.
Cohen, t. II str. 281. nr 2.

[4]) *Description historique des monnaies frappées sous l'Empire romain*, Paris 1-e édition 1880. Przyborowski cytując nra Cohena z pierwszego wydania nie kładzie wagi na to, czy opis monety zgadza się z rzeczywistością czy nie. Stwierdzamy jedynie, że w bardzo wielu wypadkach napisy na monetach nie zgadzają się z Cohenem co do litery. Może więc źle były przeczytane.

Z roku 145.

3. Av. ANTONINVS AVG PIVS P. P.
Rv. COS IIII.
Cohen, t. II, str. 289 nr 75.

Z roku 155.

4. Av. ANTONINVS AVG PIVS P. P. TR. P. XVIII.
Rv. COS IIII.
Cohen, t. II, str. 288 nr 65.

Z roku 161:

5. Av. DIVVS ANTONINVS.
Rv. CONSECRATIO.
Cohen, t. II. str. 286 nr 46.

Lucius Verus z roku 162.

6. Av. IMP. L AVREL - VERVS.
Rv. PROV·DEOR·TR. P. II. COS II.
Cohen, t. III. str. 7. nr 36.

Marek Aureli z roku 175.

7. Av. M. ANTONINVS AVG GERM TR. P. XXIX.
Rv. IMP. VII. COS III.
Cohen, t. II. str. 471 nr 125.

Lucylla z roku 166.

8. Av. LVCILLAE AVG ANTON AVG F.
Rv. IVNONI LVCINAE
Cohen, t. III. str. 41 nr 14.

Commodus z roku 184.

9. Av. M. COMMODVS ANTON AVG PIVS
Rv. TR P VIII COS III P. P.
Cohen, t. III. str. 99 nr 323.

Moneta znajdowała się w posiadaniu p. Łaniewskiego.

III

Górki Boże, to wieś należąca do gminy Korytnicy w powiecie węgrowskim, a położona nad rzeką Liwcem. Moneta znaleziona r 1878., dostała się w posiadanie p. Łaniewskiego.

Annia Galeria Faustyna z roku 141.

Av. FAVSTINA AVGVSTA.
Rv. IVNONI REGINAE.
Cohen, t. II. str. 431 nr 89

IV.

Czermno. *Słownik geograficzny* (t. I. str. 810 do 811) wymienia cztery wsi tego nazwiska. Niestety nie zapisano powiatu i wskutek tego nie wiemy, w któ rej z tych miejscowości monetę znaleziono. Pochodzi ona z urny, która dostała się p. Franciszkowi Tarczyńskiemu 30 sierpnia 1878.

Tytus z roku 80:

Av. IMP. TITVS CAES VESPASIAN AVG F. M.
Rv. TR. P IX IMP COS VIII P. P.
Cohen, t. I., str. 353 ur 101.

V.

Kalisz, jedno z najdawniejszych miast polskich, otaczają odnogi rzeki Prosny. W roku 1877 po wylewie oberwał się brzeg Prosny pod Kaliszem i posypały się monety srebrne rzymskie, których podobno było około 2.000. Żyd przywiózł z nich kilkanaście sztuk do Warszawy i te za pośrednictwem pp. Fuchsa i Bisier dostały się w ręce pana Przyborowskiego.

Traianus z lat 104—110.

1. Av. TRAIANO AVG GER DAC P. M. TPP. COS V. P. P.
Rv. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI.
Cohen, t. VII. str. 103 nr 16.

Hadryan z lat 119 - 127.

2. Av. IMP. CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG.
Rv. P. M. TR. P. COS III; w polu PRO AVG
Cohen t. II, str. 153 nr 439.

Annia Galeria Faustyna Senior z 141.

3. Av. DIVA FAVSTINA PIA
Rv. CONSECRATIO.
Cohen, t. II str. 430 nr 72.

Av. DIVA FAVSTINA
Rv. AETERNITAS.
Cohen, t. II. str. 245 nr 5 katalog berlińskiego zbioru 137 [5]).

Av. FAVSTINA AVGVSTINA AVGVSTA.
Rv. IVNONI REGINAE.
Cohen t. II. str. 431. nr 89.

Antoninus Pius po r. 145.

4. Av. ANTONINVS AVG PIVS PP
Rv. COS III [I]
Cohen t. II. str. 295 nr 136.

Commodus z roku 178.

5. Av. AVREL COMMODVS AVG.
Rv. TR. P III IMP III COS III P. P.
Cohen t. III. str. 90 nr 260.

[5]) Przyborowski cytuje tylko Berl. 1378. Zapewne odnosi się ten cytat do katalogu berlińskiego król. gabinetu monet.

Z roku 191:
Av. M. COMM ANT. P.FEL AVG BRIT PP.
Rv. ROM FEL. P. M. TRP XVI COS VI.
Cohen t. III., str. 85, nr 222.

VI.

Grodzisk. Przyborowski zapisał w katalogu pod tytułem *Wykopalisko grodziskie* jedną tylko monetę, ale, że nie podał powiatu, nie wiemy, czy miejscowość ta nazywa się Grodzisk, czy Grodzisko i gdzie leży. Grodzisk jest taka liczba, że trudno robić domysły. Może być, że Grodziskiem tym jest Grodzisk miasto w powiecie błońskim. Za tem przemawia fakt, że moneta dostała się w posiadanie proboszcza Siennickiego, który ją oddał 27 września 1878 roku Przyborowskiemu, bo w tem mieście Grodzisku znajduje się kościół parafialny, a zarazem Przyborowski nie podał powiatu zapewne z tego powodu, że miasto Grodzisk jest powszechniej znane. Ten Grodzisk leży nad rzeką Mrówną i zachowała się o nim wiadomość z XV wieku.

Marek Aureli z roku 164:
Av. ANTONINVS (AVG ARMEN)
Rv. ARMEN
Cohen t. II, str. 456, nr 3.

VII.

Willanów. Jest kilka osad tego nazwiska. Przyborowski, nie podając bliższego określenia, miał zapewne na myśli Willanów pod Warszawą. Tu nad Wisłą była oddawna osada Willanów; nazwa łacińska od Villa nova utarła się i pozostała, gdy pierwotna nazwa Milianów dochowała się tylko w historycznych dokumentach. *Słownik geograficzny*, t. XIII. str. 485.

Trajan z lat 112—113.

Av. IMP TRAIANO AVG GER DA P. M. TR. P. COS VI P. P. Głowa Trajana.

Rv. S. P. Q. OPTIMO PRINCIPI. W odcinku PAX
Cohen, t. II. str. 20. nr 107.

Monetę znaleziono łokieć pod powierzchnią w polu Stary Widok, należącem do Willanowa, w roku 1877. Przyborowskiemu pokazał ją p. Okęcki dnia 27 listopada 1878 r.

VIII.

Rembieszyce nad rzeką Nidą w powiecie jędrzejowskim w gminie Zlotniki, odl. 15 wiorst od Jędrzejowa. Bardzo stara osada wspomniana w dokumencie z roku 1174.

Trajan z roku 104—110.
Av. IMP. TRAIANO. AVG. GER. DA.
Rv. COS V P. P. S. Q. R OPTIMO PRINC
Cohen t. II str. 11 nr 51.
Przyborowski otrzymał tę sztukę od p. Bisier.

IX.

Łowicz, miasto w gubernii warszawskiej, leży nad rzeką Bzurą w nizinie, w punkcie zbiegu trzech dopływów Bzury. Wspomniany w dokumencie z r. 1136.

Antoninus Pius z roku 155.
1. Av. ANTONINVS AVG PIVS P.P.TR.P XVIII.
Rv. COS III.
Cohen, t. II. str. 291 nr 102.

Przyborowski otrzymał tę monetę od p. Drzewickiego dnia 23 sierpnia 1879.

2. Av. ANTONINVS AVG P. PPT XIX. Głowa Antonina zwrócona w prawo.

Rv. COS. IIII Westa stojąca, w lewo zwrócona, z czaszą w prawej, z posążkiem Pallady w lewej, u stóp po lewej ołtarz gorejący.

Cohen t. II. str. 288 nr 66.

Monetę znaleziono w roku 1877 w ziemi przy kopaniu. Przyborowski otrzymał ją od pana Szamowskiego.

X.

«Leśnica pod Szadkiem». Określenia bliższego nie podano, to też nie udało się nam miejscowości tej z całą stanowczością w Slowniku geograficznym odszukać. Prawdopodobnie jestto wieś w powiecie łaskim, w gminie Wodzierady, nad rzeką Plisią przy drodze bitej.

Antoninu Pius z roku 156.

Av. ANTONINVS AVG PI PPT XIX. Głowa Antonina w prawo zwrócona.

Rv. COS IIII Westa stojąca, w lewo zwrócona, z czaszą w prawej ręce, z posążkiem Pallady w lewej, stronie ołtarz gorejący.

Cohen, t. II. str. 288 nr 66.

Monetę tę znaleziono r. 1877 przy kopaniu bróżd. Przyborowski otrzymał ją od p. Szumowskiego. *(C. d. n).*

Muzeum cesarskie w Wiedniu: Gabinet numizmatyczny. Portrety Stefana Batorego:

a) miniatura b) obraz olejny.

Nakład Wł. Bartynowskiego. *Fototypia A. Trybalskiego.*

M. GUMOWSKI.

NIEZNANE PORTRETY STEFANA BATOREGO.

Portrety Stefana Batorego tak olejne, jak miniaturowe, tak ryciny jak drzeworyty ówczesne, można ściągnąć do paru typów, oryginalnie pojętych, z których reszta okaże się tylko kopiami mniej lub więcej zręcznie robionemi. Portrety te rozrzucone po zbiorach od Połocka do Florencyi należałoby już raz zebrać w jakiejś publikacyi i utrwalić w ten sposób rysy króla tak głęboko wyrytego w naszej historyi. Jak wiemy pan Wł. Bartynowski przygotował już odpowiedni materyał, który jest bardzo ważnem źródłem do historyi sztuki i kultury ówczesnej. Dlatego ograniczamy się tutaj tylko do opisania portretów nieznanych Stefana Batorego, o innych zaś wspominamy tylko dla porównania.

Jak wyżej powiedzieliśmy, jest między kilkudziesięcioma portretami króla Stefana, zaledwie kilka oryginalnych i inaczej pojętych. Przeważna zaś reszta, są to tylko kopie ówczesne. Oryginalnym jest np. portret sztychowany przez *Josta Ammana*[1]) *1576* a przedstawiający Batorego jeszcze jako wojewodę siedmiogrodzkiego. Kopią z tegoż jest drzeworyt stary[2]) znajdujący się w zbiorach Muzeum Narod. w Krakowie, rznięty także przez Josta Ammana.

Portret olejny znajdujący się w Muzeum węgierskim w Peszcie[3]), był znowu wzorem do ryciny bez podpisu artysty znajdującej się w zbiorach Muzeum narodowego w Krakowie[4]). Odmiennym nieco od reszty jest jeszcze portret olejny w germańskiem muzeum w Norymberdze opisany przez dra F. Koperę we Wiadomościach Num.-arch. Nr 35, a także portret sztychowany przez *Tomasza Tretera* dla kroniki Kromera z 1589[5]). Portret olejny znajdujący się dawniej u XX. Jezuitów w Połocku[6]), a przedstawiajacy króla w ozdobnej zbroi, do dziś dnia przechowanej jeszcze w Muzeum wiedeńskiem, był pierwowzorem sztychu Dominika Custosa dołączonego do dzieła Schrenka: Imperatorum Regum etc. imagines 1601[7]). Odmiennem jest nieco popiersie drzeworytowane króla użyte do Postylli Białobrzeskiego z 1581[8]), z którego znów rytownik *Jacobus Francus*[9]) skopiował na miedzi, rzadki bardzo portret w 1585 r., dołączony do dzieła *Pauli Manucci Antiquitatum Romanorum Liber de Comitiis Bononiae 1585*.

W zbiorach ks. Czartoryskich znajduje się jeszcze miniatura z popiersiem w delii i berłem w ręku i jedna rycina bez podpisu przedstawiająca króla w czapce i ozdobnej zbroji, o typie skąd inąd nieznanym. Bardzo charakterystyczne są też popiersia królewskie na monetach zwlaszcza gdańskich n. p. na trojakach z 1579 r., na donatywie 10-cio dukatowej z 1582, na dukatach z lat 1585—87, na donatywie z 1585[10]) i na medalionie znajdującym się w Muzeum peszteńskim. Na medalu (Bentk. 43), widzimy popiersie jak na rycinie T. Tretera, a na medalu z 1582 (Racz. 51) mamy popiersie w zbroji z wieńcem laurowym, zwycięzcy, typ zresztą nigdzie się nie powtarzający.

Najbardziej jednak rozpowszechnionym był portret królewski malowany w 1583 r. przez *Marcina Köbera* z Wrocławia[11]), a znajdujący się w klasztorze OO. Misyonarzy w Krakowie. Jest to bezsprzecznie obraz pierwszorzędnej wartości, godny większego poszanowania i lepszego stanu niż ten, w jakim się obecnie znajduje. Przedstawiony jest tutaj król w postawie stojącej zwrócony $^{3}/_{4}$ w prawo, w czapce i dłu-

---

[1]) *Jost Amman*, malarz, rytownik i drzeworytnik urodzony w Zurychu 1539, † w Norymberdze 1591. (Nagler Monogr). Oryg. w zbiorach I. Friedleina w Krakowie.

[2]) Czapski; Spis rycin. Kraków 1901, Nr 1949.

[3]) Obraz ten litografował *Jozsef Marastoni 1856* w Peszcie. Litografia w zbiorach I. Friedleina w Krakowie.

[4]) Spis rycin Nr 1956. Kopią znów tego jest rycina holenderska *I Punta*. Czp. 1950 i 51.

[5]) *Mart. Cromeri Polonia sive de origine et rebus gestis Polonorum libri XXX Coloniae 1589*. Tomasz Treter malarz i rytownik ur. 1550 w Poznaniu † 1610 Jego portret Stefana należy do najlepszych (Rast. słownik rytowników).

[6]) Litografowany przez *Schmida* staraniem Aleksandra Mohuczego.

[7]) *Dominik Custos* rysownik i rytownik ur. 1560 w Antwerpii † 1612 w Augsburgu. (Nagler Monogr). Sztychował portrety Batorego i Radziwiłłów do dzieła: *Schrenck Jack. Imperatorum Regum etc. imagines quorum arma in Ambrosiane arcis Armentario conspiciuntur. Oeniponti 1601.* Te same ryciny użyte były do dzieła: *Noyse van Campenhouten: der Königen Fursten etc. Bildnussen. Insbruck 1603.* Zbroję tę Stefana Batorego opisuje: *Führer durch die k. k. Ambraser Sammlung. Wien 1887. str. 9 Nr 35* i *Kunsthistorische Sammlungen des Allerh. Kaiserhauses Führer durch die Waffen Sammlung. Wien 1889. str. 79. Sala XXVIII Nr 396* — nadto *Rastawieckiego: Wzory sztuki średniowiecznej* tom II.

[8]) *Marc. Białobrzeski Postylla Kraków u Łazarza 1581.*

[9]) *Jacobus Franco:* rytownik wenecki 1560—1590. (Nagler).

[10]) Trojaki gd. patrz Zagórski Nr. 169 — donatywa 1582 Vossberg Nr 584 — donatywa 1585. Raczyński Nr 55.

[11]) *Köber Marcin* malarz wrocławski malował króla Stefana 1583 i Zygmunta III w 1591 r. (Nagler Monogr).

giej delii z futrzanym kołnierzem. Twarz nadzwyczaj dobrze wymodelowana, o rysach męskich i regularnych.

Artysta Michał Kober, robił jak się zdaje więcej takich portretów królewskich. Jego pendzla jest prawdopodobnie obraz olejny z popiersiem Batorego, tego samego typu, znajdujący się w bibliotece miejskiej we Wrocławiu. Za kopię można uważać obraz duży olejny znajdujący się w Elblągu, inny w klasztorze Oliwskim, bardzo zniszczony — drzeworyty użyte do Pastyllii ks. Wujka 1584 [12]), do Herbarza Paprockiego [13]). miniatura na miedzi w zbiorach Hr. Józefa Potockiego w Warszawie, — miniatura na trumnie królewskiej, najlepsza jeszcze ze wszystkich (patrz Tabl.) — blacha miedziana z wykutem popiersiem w zbiorach p. Wł. Bartynowskiego, obraz olejny z Muzeum polskiem w Rapperswylu, — takiż w Dzikowie w zbiorach hr. Tarnowskich pochodzący z Galeryi króla Stanisława Augusta — takiż u hr. Tarnowskich w Krakowie przy ul. Szlak [14]).

Do tego szeregu portretów dodać muszę jeszcze dwa tego samego typu, które spotkałem jeden w Galleryi Pitti we Florencyi, drugi w Gabinecie numizmatycznym w Muzeum Ces. w Wiedniu. Obie są miniatury na miedzi. Miniatura Florencka przedstawia popiersie króla $^{3}/_{4}$ w pr. na tle kotary, górą szeregiem pereł ozdobionej. Popiersie ubrane w czapkę z bogatą kitą i delią na 4 guzy zapiętą. U dołu w odcinku napis złotemi literami:

STEPHANVS BATTOREUS REX UNGARIAE ET PRINCEPS TRANSYLVANIAE — 20.

Miniatura ta znacznie zniszczona i wyblakła nie posiada żadnych cech pierwszorzędnych a jej bałamutny podpis świadczy wyraźnie, że jest to tylko kopia z jakiegoś innego dzieła, malowana dotego przez drugorzędnego artystę. Rysami twarzy przypomina najwięcej jeszcze miniaturę w zbiorach hr. Potockich w Warszawie [15]).

Wiedeńska miniatura pochodzi ze znanego Ambrasensamlung i razem z całym zbiorem dostała się następnie do historycznego Muzeum w Wiedniu. Wszystkie miniatury z tego zbioru, w liczbie kilkaset wystawiono razem w jednej długiej na kilka metrów ramie i umieszczono w gabinecie numizmatycznym Muzeum. Kollekcya ta powstała prawie w całości w latach 1580—1590 staraniem i nakładem arcyks. Ferdynanda tyrolskiego, który postawił sobie za zadanie, zebrać portrety wszystkich znaczniejszych osobistości w Europie jemu współczesnych, i ich przodków zwłaszcza spokrewnionych z domem Habsburskim. W skutek tego widzimy w tym szeregu portreciki Łokietka, Jadwigi, Cymbarki, Kazimierza Jagiellończyka i jego żony Elżbiety «matki królów» dalej Zygmunta Augusta i jego żony Elżbietę i Katarzynę.

W tym długim szeregu portrecików [16]) jest miniatura (wymiary 130×89 mm) Stefana Batorego ostatnia (Nr 240) Mimo tego odrazu zwraca oczy widza na siebie. Widzimy popiersie królewskie w znanej czapce, nad uchem nieco wyciętej na jej wierzchu szklą się 3 drogie kamienie od spinki z piórem. Twarz zwrócona $^{1}/_{4}$ w prawo na piersiach czerwona delia na dwa guziki zapięta z futrzanym kołnierzem, z pod którego widać na szyi wązki biały skrawek żupana. Typ popiersia ten sam co u Kobera i na trumnie. Twarz wymodelowana nadzwyczaj starannie, pokazuje rysy zmarszczone, policzki nieco zapadnięte i ściągnięte brwi. Jest to twarz najstarsza wśród innych portretów. (Patrz Tabl. IV).

Z tego samego «Ambrasensammlung» pochodzi inny portret króla Stefana bezsprzecznie najciekawszy ze wszystkich znanych, bo przedstawiający króla w stroju koronacyjnym. Obraz ten znany już był naszym badaczom przed kilkudziesięciu laty, ale po wcieleniu zbiorów z Ambras do historycznego Muzeum w Wiedniu, tak gdzieś zaginął, że nie sposób go było odnaleść. Nawet starania, podjęte przez Akademię Um. w Krakowie nie doprowadziły do żadnego resultatu. Co dziwniejsze nawet dyrekcya samego muzeum Wiedeńskiego nie wiedziała nic o tem obrazie jak o tem przekonywa list dyrektora Wilhelma von Wartenegg z dnia 19 Listop. 1902 do p. Wł. Bartynowskiego: Pisze on odnosnie do tego portretu: «Dieses Porträt des genannten Königs ist mir unter den im Kaiserlichen Besitze befindlichen Bildnissen nicht bekannt» Wobec tego poszukiwanie na razie ustało. Lecz szczęśliwy wypadek — zwiedzając razem z p. Bartynowskim w zeszłym roku gabinet numizmatyczny w wiedeńskim Muzeum, zaszliśmy przypadkiem do kancelaryi i — na jednej ze ścian widzimy tak długo poszukiwany obraz. (Patrz tabl. IV). Widzimy na niem króla

[12]) *Jak. Wujka: Postylla katolicka Kraków Siebeneycher 1584.*

[13]) *Paprocki Bartł.* Herby rycerstwa polskiego. Kraków u Garwolczyka 1584.

[14]) Wiadomość o tych ostatnich zawdzięczam łaskawym uwagom prof. dra Jerzego hr. Mycielskiego.

[15]) Miniaturę tą publikował dr F. Kopera w sprawozdaniach Komissyi do badania historyi sztuki w Polsce tom VII. Według niej zrobił prześliczną plakietę artysta rzeźbiarz pan Stanisław Madeyski, twórca sarkofagu królowej Jadwigi na Wawelu. Plakietę tę można oglądać w Muzeum Narodowem.

[16]) Führer durch die Porträtsammlung des Erzherzog Ferdinand von Tirol. Wien 1892.

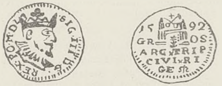
Miniatura umieszczona na trumnie w grobach królewskich na Wawelu.

po kolana stojącego $^3/_4$ w pr. w lśniącej zbroi, i ornacie koronacyjnym, bogato perłami wyszywanym: głowa odkryta świeci się kompletną łysiną i tłómaczy, dlaczego Batory zawsze w czapce chodził. Lewa ręka oparta na dużym obosiecznym mieczu. Przed nim na pr. stolik, przykryty wzorzystą materyą, na nim nizka korona. Tło zasłonięte kotarą, na której na pr. wyszyta tarcza pięciopolowa króla, w ozdobnych renesansowych ramkach.

Obraz wymiarów 97×60 cm. nieco zniszczony, szczególnie znać to i daje się uczuć w okolicy ust i brody króla. Mimotego, poznać pierwszorzędną rękę artysty. Co jednak tu uderza to nadzwyczajna troskliwość z jaką tenże malował rękę spoczywającą na mieczu. Może umyślnie nie ubrał ją w rękawicę, jak tego wymagał ceremoniał. Mniej starannie modelowana jest twarz o oczach przymkniętych, nieco zdziwionych (co zresztą widzimy na wszystkich portretach króla) o wyrazie myślącym lecz nieco smętnym. Obraz ten, jak wspomnieliśmy, znany był już dawniej, przed laty kilkudziesięciu, i wtedy to powstała jego kopia, znajdująca się obecnie w Akademii Um. w Krakowie. Kopia ta nie jest dokładną, już choćby dlatego, że niema na niej całej drugiej części obrazu ze stołem, koroną i herbem. Dodać tu musimy, że prócz tego obrazu tylko raz jeszcze spotykamy się z portretem króla ubranego w ornat i zbroję, to jest na posągu przy grobowcu królewskim, na Wawelu.

TROJAKI ZYGMUNTA III BITE W RAGUZIE.

Przeglądając Wiadomości num.-arch. z r. 1891 Nr 3 str. 231 i 232 dział: Kronika, natrafiłem na artykuł ś. p. Żegoty Paulego, oraz przypisek redakcyi pod tytułem: *Podrabianie monet Zygmunta III.* Po

nieważ w tym roku zwiedziłem dla dopełnienia moich studyów archeologicznych zbiory prywatne w Wiedniu miałem więc możność oglądać w najpełniejszym komplecie monety rzeczypospolitej Raguzańskiej (Dubrowniku), a wśród nich trojaki rygskie Zygmunta III-go, datowane z lat 1592, 5 i 6. Uzupełniam więc lata, jakie autorom kroniki nie są znane mianowicie 1595 i 6, oraz podaję wiadomość o rozporządzeniu urzędu Menniczego Raguzy z roku 1675*). Rozporządzenie to odnosi się do bicia trojaków Zygmunta III o typie rygskim i ważnem jest ze względu na rok 1675, jako datę puszczenia w obieg tych monet. Wersya, jakoby król Zygmunt III pozwolił Raguzańczykom bić takie trojaki, jest wobec tego rzeczywistą nieprawdą. Trojaki te bite były jedynie dla spekulacyi, są bowiem z lichego srebra i znacznie lżejsze (1·19 gr — 1·42 gr. 1·30, 1·19, 1·09) w porównaniu z oryginalnemi 2.50 gr. Różnica w rysunku jest przedewszystkiem ta, że w herbie rygskim we wrotach bramy jest gałązka, zamiast lwiej głowy dalej korona na głowie królewskiej jest zębata, a nie zasklepiona jak na oryginale także między brodą a kołnierzem jest wolne puste miejsce. Zresztą napis zgodny z oryginałem. Najpospolitsze (stosunkowo) są takie trojaki z roku 1592, które już oddawna u nas były znane. Daleko rzadsze są zaś lata 1595 i 96. Ciekawem byłoby dalsze wyjaśnienie typów fałszywych trojaków raguzańskich. Może te parę słów zwrócą uwagę czytelników na kwestyę tak mało u nas znaną.

Kraków 12/XII 1904 r.

JAN ŁUCKIEWICZ.
Członek Instytutu arch. w Petersburgu.

*) Wiadomości zaczerpnięte z dzieła: *Dechout:* Die Münzen der Republik Raguza Wien 1870. str. 69.

NEKROLOGIA.

LUDWIK PIŃCZEWSKI ur. 17 lipca 1862 roku w Turku guberni Kaliskiej, umarł nagle 30 listopada 1904 we Wrocławiu. Z młodych już lat miał zamiłowanie do starych pieniędzy a początek jego pięknego zbioru należy położyć na rok 1891, na czas, kiedy po swej podróży do Anglii i Ameryki powrócił i osiadł na stałe w Warszawie. W krótkim czasie doszedł do bardzo ładnego zbioru, szczególnie zaokrąglonego w monety porozbiorowe, które przedstawiały najbogatszy materyał do tego dzieła. Zmuszony jednak okolicznościami, widział się w konieczności sprzedać swój zbiór monet porozbiorowych hr. Kaz. Sobańskiemu a resztę wystawić na licytacyę u Merzbachera w Monachium.

Zamieszkały stale w Warszawie znany był w szerokich kołach numizmatycznych nie tylko polskich, ale i zagranicznych i cieszył się ogólną sympatyą. Zaliczyć go wypada do najbardziej uczynnych. Nie umiał nikomu odmówić czy to swej pomocy w studyach, czy też nawet i pomocy więcej dotykalnej, a zawsze to umiał upozorować tak, że nikt nie domyślał się nawet jego uczynności. Numizmatyka poniosła z jego śmiercią dotkliwą stratę. Pozostawił po sobie żal ogólny wszystkich co go znali. Z materyałów jakie gromadził za życia, pozostały po jego śmierci dokumenty Stanisława Augusta wydawane mennicy warszawskiej w kwestyi wybijania medali, których liczba przenosi 100 sztuk*).

W. W. Wittyg.

MIECZYSŁAW ŁODZIA KURNATOWSKI obywatel m. Krakowa, archeolog i znany numizmatyk ur. w 1833 r. w Zdziekowicach w ks. Poznańskiem, od lat przeszło 30 prowadził handel starożytności monet i rycin w znanym sklepie w Sukiennicach, a na polu numizmatyki krajowej położył nie małe zasługi. Był on jednym z pierwszych, który wydawał peryodycznie *„Cennik monet* i *medali polskich"* od roku 1882 a przez parę lat od 1884—1889 był wydawcą i redaktorem pierwszego wówczas organu numizmatycznego polskiego p. t. «Zapiski numizmatyczne». Zapiskom tym nie można odmówić dzisiaj jeszcze znacznej wartości naukowej. Kiedy z początkiem roku 1889 zawiązało się w Krakowie świeże Towarzystwo num.-archeol. Ś. p. Kurnatowski był jednym z pierwszych co należeli do komitetu i rozwijali działalność naszego Towarzystwa. Niestety wobec nowego czasopisma «Wiadomości» nie mogły się ostać Zapiski. Ś. p. Kurnatowski usunął się od redakcyi, zamknął swoje czasopismo i oddał się wyłącznie handlowi. Nie należy jednak zapominać, że prócz wydawania cennika i zapisków jest też autorem «Skorowidza monet polskich od 1524—1864» i nakładcą wielu medali okolicznych galicyjskich np. na jubileusz Długosza, Mickiewicza, Kraszewskiego, Jana III, przyjazd cesarza lub arcyksięcia Rudolfa i t. d., które wymieniać lub opisywać szczegółowo byłoby bardzo na czasie.

G. M.

*) L. Pińczewski był posiadaczem Skorowidza monet i medali polskich, które nabył od córki ś. p. W. Kostrzebskiego w roku 189 . Była to wieloletnia i bardzo gorliwa praca Kostrzembskiego, której pomimo licznych starań dotąd nie wydano. Wartoby aby najbliżsi przyjaciele, a zwłaszcza autor nekrologu, zajął się tą sprawą. Może w Królestwie znajdą się środki do publikacyi. Prz. red.

MAX v. WILMERSDÖRFFER zmarły 25 grudnia 1903 r. w Monachium, konsul generalny i tajny radca bawarski, znany był w szerokich kołach numizmatycznych z pięknej biblioteki i z piękniejszego jeszcze zbioru, który obecnie przeszedł w posiadanie firmy Józef Hamburger w Frankfurcie za 220.000 marek. Wspominamy o nim na tem miejscu dlatego, ponieważ, w zbiorze tym znajduje się kilkaset sztuk polskich monet i medali a pomiędzy niemi wiele pierwszorzędnej wartości. Mamy nadzieję, że firma Józef Hamburger wystąpi z pięknym katalogiem i da wkrótce sposobność naszym amatorom do skompletowania swoich zbiorów.

KRONIKA.

SPROSTOWANIE.

W Numerze 58 Wiadomości Numizm. Archeologicznych — w artykule o trojaku z 1831 roku z literami F. H. powiedziano: że w roku 1859 z rozkazu Cesarza Mikołaja I wybito w Warszawie seryę monet dla Muzeum miasta Avenes. W roku 1859 Cesarz Mikołaj I już nieżył — wybicie więc wzmiankowanych monet uskuteczniła mennica Warszawska za panowania Cesarza Aleksandra II a nie Mikołaja I.

Władysław Jełowicki.

Zagubiony rękopis. Otrzymaliśmy następujące pismo:

Warszawa, dn. 10-go listopada 1904 r.

Szanowny Panie Redaktorze!

Konstantowa hr. Przezdziecka ma zaszczyt najuprzejmiej prosić Szan. Pana o łaskawe pomieszczenie w łamach Jego poczytnego pisma następującej notatki:

Ś. p. Konstanty hr. Przezdziecki nabył rękopis «Grażyny» A. Mickiewicza i często go użyczał uczonym, pracującym nad twórczością wielkiego wieszcza. Po śmierci w 1897 r. ś. p. Konstantego hr. Przezdzieckiego okazał się — zarówno w pozostałych papierach, jak i w bibliotece hr. Przezdzieckiego — brak wymienionego rękopisu; paroletnie szczegółowe poszukiwania go nie wydały też żadnego dodatnego rezultatu. Ze względu więc na ogromne znaczenie rzeczonego rękopisu dla historyi literatury polskiej uprasza się najuprzejmiej osoby, mogące wiedzieć o obecnem miejscu znajdowania się rękopisu «Grażyny», o łaskawe zakomunikowanie o tem Zarządowi Biblioteki hr. hr. Przezdzieckich pod adresem; *Warszawa, Biblioteka hr. hr. Przezdzieckich, ulica Szczygla Nr 7.*

Wykopaliska monet.

1. Mgowo w Prusach zachodnich Wykopalisko to z roku 1893 przeszło w części do zbiorów Malborgskich, w części do gabinetu berlińskiego. Jak wszystkie wykopaliska z XI wieku zawierał i ten skarb obok całych monet także i drobne ułamki i pokruszone drobne ozdoby ze srebra, wagi około 250 gr. Skarb ten składa się z 800 monet angielskich, czeskich, duńskich, polskich, węgierskich, bizantyjskich i wschodnich, głównie jednak niemieckich. Te ostatnie pochodzą z następujących mennic: Metz, Verdun, Brügge, Bruksela, Dinant, Maestricht, Kolonia, Hammerstein, Andernach, Trewir, Igel, Prüm, Dewenter, Kiel, Lüneburg, Magdeburg, Hildesheim, Stade Dortmund, Moguncya, Spira, Wormacya, Würzburg, Strassburg, Esslingen, Augsburg, Zurych, Regensburg, Nabburg i Salzburg Do nich zaliczyć należy jeszcze Goslar, gdzie według najnow-

szych twierdzeń Dannenberga bito denary Ottona i Adelajdy. Tych ostatnich denarów znalazło się we wykopalisku mgowskim 224 sztuk. Również dużo znalazło się polskich krzyżówek bo aż 196 sztuk. Najstarsza moneta tego wykopaliska był denar koloński Ludwika Dziecka, potem idą Ottony, Henryk II i Konrad II. Ponieważ w tym skarbie znalazł się także jeden ułamek denara Brzetysława Czeskiego, więc w połączeniu z innemi okolicznościami należy zakopanie tego skarbu położyć na czas najazdu Brzetysława, powstania Masława i ogólnej anarchii w Polsce po śmierci Mieszka II-go. (Berliner Münzblätter 1904).

2. Gramboszów koło Namysłowa na Śląsku. Znaleziono tutaj jeszcze przed 50 latami skarb szląskich brakteatów, który jednak dopiero teraz stał się dostępny bliższym badaniom. Obejmuje on 100 monet szląskich o nadzwyczaj rozmaitych stemplach, a ma szczególniejsze znaczenie z tego powodu, że pochodzi na pewno z ostatnich czasów bicia brakteatów, a więc około 1280. Znalezione monetki są bardzo drobne i zbliżają się do znanych monet pomorskich, pruskich i polskich, od których tylko odróżnia je szeroki brzeg. Typy tych brakteatów są po części nieznane. Szczególnie interesujące są okazy, których rysunek naśladuje stempel dawniejszych monet. (Berl. Münzbl. 1905. 1.).

3. Popielów koło Opola na Szląsku. Znaleziono tu w jesieni 1902 roku w ogrodzie pewnym, garnek z blisko 3000 srebrnych monet z czasów 1540—1642. (Revue suisse 1903 strona 557),

4. Pommerzig na Szląsku. W czerwcu 1902 znaleziono 9 sztuk złotych, 3 talary i koło 470 sztuk drobniejszej monety z czasów Fryderyka Wielkiego i Augusta III. (Revue suisse 1903 str. 557).

5. Świdnica na Szląsku. W starym murze kamienicy przebudowywanej znaleziono 380 sztuk monet mianowicie 13 złotych a 367 srebrnych. Były one we woreczku, który za poruszeniem rozleciał się w proch. Skarb obejmował monety brandenburskie, austryackie, francuskie, saskie, polskie i inne z lat 1618—1793 i był zapewne ukryty w czasie wojen napoleońskich. (Numismatiker 1904 str. 38).

6. Mrocza pow. Wyrzyska Pozn. W lipcu 1902 znaleziono w polu 150 dużych sztuk monet srebrnych, setkę małych i 9 złotych, wszystkie pochodzące z XVI i XVII wieku. (Revue suisse 1903 str. 555).

7. Nowawieś (Neudorf) w Prusach. Na wiosnę 1903 znaleziono w ziemi blizko 400 szelągów i kwartników krzyżackich z czasów Winrycha v. Kniprode i Ulrycha von Jungingen. Zakopane zapewne zostały podczas wielkiej wojny 1410 roku, w której tenże mistrz Ulrych życie postradał, (Revue suisse 1903 str. 556).

8. Neu Jaschwitz na Szląsku. W maju 1902 roku znaleziono tutaj koło 30 talarów srebrnych XVI i XVII wieku. (Revue suisse 1993 str. 556).

9. Oleśnica Oels na Szląsku. Wykopaliskiem tym zajmowano się bardzo w kołach numizmatycznych, gdyż zawierało nieduźo sztuk ale bardzo rzadkich tak medali jak talarów i klip talarowych szląskich lub cesarskich z lat 1574—1621. (Revue suisse 1903 str. 556).

10. Swiętagóra (Heilsberg) Prusy. W maju 1903 roku znaleziono w ziemi garnek z monetami srebrnemi z czasów wojny 30-letniej. Było ich 45 dużych, 2 średnie, 186 małych a 54 drobnych monet. Były to przeważnie monety króla Zygmunta I-go i III-go i elektora Jerzego Brandenburgskiego. Wśród monet polskich dużo sztuk gdańskich. (Revue suisse 1903 str. 552).

11. Kościelec w Polsce. Podczas restauracyi starego kościoła znaleziono w murze skarb złożony z 300 dukatów węgierskich pochodzących z XV wieku. Były to dukaty następujących monarchów: Zygmunta Luxemburgskiego 1392—1437, — Alberta austryackiego 1437—39, — Władysława Warneńczyka 1440—1444, — Władysława Postumusa austryackiego 1445—1458, — Jana Hunyada 1446—53, i w końcu Macieja Korwina 1458—1490. (Monthly num. Circ — Revue suisse 1903 str. 553).

12. Mała Sluza (Klein-Schlausa) na Szląsku. Wyorano na polu dworskiem dwa garnki gliniane, które zawierały koło 600 małych i cienkich monet srebrnych (zapewne średniowieczne denarki miejskie z XV w.) nadto pięknie odrobione srebrne zapięcie. Część tych monet i zapięcie posłano do muzeum szląskiego we Wrocławiu. (Revue suisse 1904 str. 259).

DUBLETY RYCIN W MUZEUM NARODOWEM W KRAKOWIE DO NABYCIA.

(CIĄG DALSZY).

482. **Stanisław August** kr. pol. 1764—1795 mdz. — Medalion na piramidzie. *Loschenkohl sc.* fol. Czp. 1841 b. d. z. 10·—
483. — mdz. — *Bonvicini pinx — J. E. Nilson sc.* 4° Czp. 1837 b. d. z. . . . . 3·—
484. — mdz. — *J. E. Nilson sc.* — 4° Czp. 1830. ze sceną porwania króla d. z. . . . . 3·—
485. — mdz. *M. Bacciarelli px. — Demerceney sc. 1765.* Medalion wśród obłoków nad Warszawą. 12° Czp. 1823. b. d. z. . . . . 4·—
486. — mdz. jak poprzedni *G. Lichtensteger sc.* 1767 12° Czp. 1839 b. d. z. . . . . 4·—
487. — mdz. podobny do sztychu Demerceneya lecz z innym podpisem 12° Czp. — b. d. z. . . . . 4·—
488. — mdz. podobny do poprzednich, lecz z ramką i tablicą u dołu 12° Czp. 1976 b. d. z. . . . . 4·—
489. — stryt. *Vernier del — Millot sc.* 12° Czp. — d. z. . 1·50
490. — mdz. *Puraccini dis — Cignozzi inc.* 12° Czp. 1817 b. d. z. . . . . 25·—
491. **Stanisław I Leszczyński** kr. pol. * 1677 † 1766 — mdz. ryt. *Lunebourg pinx — Moitty sculp.* 4° Czp. 1917. d. d. z. . . . . 3·—
492. — mdz. *Petit sc. — l'Abbe de B. grav.* 8° Czp. 1921. b. d. z. . . . . 1·50
493. — mdzryt. *B. sc. Halae.* 12° Czp. 1995 b. d. z. . . 1·50
494. — mdzryt podobny do poprzedniego. 12° Czp. 1932. b. d. z. . . . . 1·50
495. — mdzryt. *Rossler fec.* 12° Czp. 1924. d. z. . . . . 1·—
496. — mdzryt. *Jan Lewicki sc. 1824* 12° Czp. 1915. d. z. 1·—
497. — mdzryt. *C. Roy. sc.* 12° Czp. 1915 d. z. bardzo piękny . . . . . 2·—
498. — mdzryt. Pół osoby w zbroi. 12° Czp. — d. z. . . . 1·—
499. — mdzryt jak poprzedni. 12° Czp. 1935 d. d. z. . . . —·50
500. — mdzryt punkt. *Krethlow sc.* 16° Czp. 1913. d. z. 1·50
501. — mdzryt kontur. *C. Wiegel fec. — London direx.* 16° Czp. 1927 d. z. . . . . —·25
502. — mdzryt. *Vanloo pinx — A. Reinhardt sc.* 12° Czp. 1923 b. d. z. . . . . 1·—
503. **Stefan Batory** kr. pol. 1576 — 1586. Staloryt. *Vernier del — Mounin sc.* 12° Czp. 1952. b. d. z. . . . . —·50
504. — litogr. *na kam. Schmid.* z portretu w Polocku. 4° b. d. z. . . . . —·50
505. — litogr. *Bacciarelli px — J. F. Piwarski 1857 lit.* fol. b. d. z. . . . . 4·—
506. — **Stolpe Aloizy** — drzeworyt *J. Brendt rys. — Stufi sc.* 4° b. d. z. . . . . —·25
507. **Stracza Sabinus** haeres in. wojew. wileń. — *Nicolaus Andreae pictor sc. sc.* 1590. fol. b. d. z. Czp. 1693. Bardzo ciekawa i oryginalna rycina . . . . . 30·—
508. **Stryjkowski M.** historyk * 1547. — Facsimile starego drzeworytu 12° Czp. 1987 b. d. z. . . . . —·25
509. **Strzelecki Edmund** podróżnik * 1796 † 1873. — drzeworyt *Tegazzo rys. K. Przykorski sc.* 8° d. z. . . —·25
510. **Swidziński Konst.** archeolog i zbieracz * 1796 † 1855 drzeworyt b. d. z. . . . . —·25
511. **Szabliński Józef** wiolonczelista — drzeworyt *Tegazzo rys. — Schübeler sc.* 12° d. z. . . . . —·25

512. **Szajnocha Karol** historyk * 1818 † 1868 — drzeworyt 4° b. d. z. . . . . —·50

513. **Szalaj Józef** właściciel Szczawnicy — drzeworyt 12° *Tegazzo rys.* d. z. . . . . —·25

514. **Szaniawski ks. Xaw.** prawnik * 1768 † 1813 — litogr. 8° d. z. —·50

515. **Szekspir Wil.** poeta ang. * 1564 † 1616 — lit. *H. Hirszel* — 8° b. d. z. . . . . —·50

516. **Szopowicz Franc.** profesor matem. uniw. krakowsk. * 1762 † 1839 — lit. *Wojnarowski del — W. Santer* litogr. 12° b. d. z. . . . . —·30

517. **Szujski Józef** historyk * 1835 † 1883 — drzeworyt *Holewiński i Olszewski* 4° d. z. . . . . — 25

518. **Szulc Dominik** historyk * 1797 † 1860 — drzeworyt *J. Styfi sc. — W. Gerson rys.* 12° d. z. . . . . . . —·25

519. **Szumlański Józef** bisk. lwowski † 1878 — litogr. rylc. *Swoboda* 8° b. d. z. . . . . —.30

520. **Szwykowska Karolina** — litogr. *F. L.* 8° b. d. z. . . —·50

521. **Szymanowski Józef** poeta * 1748 † 1801 — drzeworyt *Polkowski rys.* ze sztychu Ligbera. 12° b. d. z. . . —·25

522. — **Józef** oficer w. pol. — litogr. *de Villen* 8° b. d. z. . . . . 1·—

523. **Tarnowski Jan** hetman w. kor. * 1488 † 1561 litogr. *Steffens* z rys. K. W. Kielisińskiego w litogr. Kurnatowskiego. folio duże b. d. z. . . . . 6·—

524. — *L. Courtin del. — I. Ligber sc.* mdz. punkt. 8° Czp. 2013. b. d. z. . . . . 2·—

525. — staloryt z: «Pologne» Chodźki. 8° Czp. 2017 d. z. — 25

526. **Tenczyński Stanisław** † 1634 — litogr. *Siffert* 1835 z rysunku *Brodowskiego* folio duże d. z. . . . . . 4·—

527. **Truskolaski Tomasz** artysta dramat. 1797 — litogr. *Letronne* 12° d. z. . . . . —·25

528. **Tyszkiewicz Eustachy** archeolog * 1914 † 1873 — lit. z Albumu wileńsk. *Lafosse lit. Lemercie, impr.* folio duże. Piękny portret d. z. . . . . 4·—

529. — **Jan Hr.** † 1861 — heliograwura *Bruckmann — B. G. Wappers px. 1863.* folio b. d. z. . . . . 3 —

530. — **Marya** z Radziwiłłów * 1828 † 1902 — heliograw. *Bruckmann — B. H. Wappers px 1863.* folio b. d. z. 3 —

531. — **Józef hr.** — heliogr. *Bruckmanna — O. Cortazzo pinx. 1784.* folio b. d. z. . . . . 3·—

532. — **rodzina hr. Józefa.** grupa z 7 osób — heliograwura z fotogr. 4° d. d. z. . . . . 3 —

533. **Unger Józef** drukarz * 1817 † 1873 — drzeworyt *I. Styfi sc.* 12° b. d. z. . . . . —·25

534. — drzeworyt *Tegazzo rys. — A. Rogalski sc.* 8° d. z. —·25

535. **Weickmann Gottlieb Gebr.** burmistrz gdański * 1708 — sztuka czarna. *M. Deisch sc. 1765 — I. Wessel pinx.* fol. Czp. 2050. piękny i rzadki sztych . . . . . . 25 —

536. **Werowski Ign.** art. dram. warsz. * 1773 † 1841 — litogr. *I. Lewicki rys — J. Głowacki lit.* 12° d. z. . . . . —·25

537. **Weyssenhof Jan** jen. w. pol. * 1774 † 1848 — aquaforta *I. Łopieński sc.* fol. Czp. — b. d. z. . . . . 5·—

538. **Wieczorkowski Józef** prawnik * 1803 † 1883 — drzeworyt. *Tegazzo rys. — Regulski sc.* 12° d. z. . . . —·25

539. **Wielhorska hr.** ze Snarskich — sztuka czarna. *Grassi px. — C. Duschené del. F. Wrenk a Vienne sc. 1796* fol. Czp. 2055. b. d. z. śliczny portret kobiecy, nadzwyczaj efektowny i delikatnej techniki 30 —

540. — **Michał Hr.** kompozytor * 1788 † 1856 — mdzryt punkt. *Fr. Krüger ad vivum dess — T. Wright sc.* folio. Czp. 2057. b. d. z. . . . . 12·—

541. **Wielopolski hr. Alexander** * 1803 † 1877 — litograf. *I. Krakowa.* 4° d. z. . . . . —·25

542. **Wilczyński Albert** powieściopisarz * 1829 — drzeworyt *Pillati rys. — I. Styfi sc.* 12° d. d. z. . . . . . . —·25

543. **Witucka Antonina** art. bal. warsz. — lit. 1841 r. *I. Herknera.* 8° b. d. z. . . . . —·25

544. **Wiśniowiecki ks. Michał** kaszt. krak. * 1680 † 1744 mdzryt. *Busch sc.* 12° Czp. 2062 d. z. . . . . . 2·—

545. **Władysław IV.** kr. pol. 1633—1648 — mdzryt. *Rubens px. I. ab Heyde sc.* 4° Czp. 2082. b. d. z. piękny stary sztych . . . . 25·—

546. — mdzryt. *Rubens px. — Paulus Pontius sc 1623.* fol. Czp. 2105 b. d. z. . . . . 20·—

547. — mdzryt. 8° Czp. 2105 b. d. z. . . . . 1·—

548. **Wodzicki Stan.** senator i prezes krak. * 1759 † 1843 lit. *Sonntaga* obcięta. 12° . . . . —·25

549. **Vogel Zygmunt** rysownik * 1764 † 1826 — litograf. *Kokular rys. — Piwarski lit.* 8° b. d. z. . . . . — 40

550. **Woide Karol Gottf.** lingwista * 1725 † 1790 — mdz. punkt. *F. Bartolozzi sc.* 12° Czp. 2127 b. d. z. . . 5·—

551. **Wolfram Jan** filolog * 1824 † 1870 — drzewor. *Tegazzo rys.* 12° b. d. z. . . . . —·25

552. **Zaleski Antoni** artysta wileński — litogr. z albumu wil. *A. Lemoine lit. Lemercier imp.* fol. b. d. z. . . . 4·—

553. **Zacharyasiewicz Jan** powieściopisarz ur. 1825. drzeworyt *I. Holewiński sc.* 4° b. d. z. . . . . —·25

554. **Załuski Andrzej Stan.** biskup krakowski * 1695 † 1758 mdzryt. *Sysang sc.* fol. Czp. 2159. b. d. z. . . . . 5·—

555. — **Ludwik Bartłomiej** biskup płocki † 1721 — mdz. rylc. *Mylius sc.* nowe odbicie. fol. Czp. 2164. b. d. z. 1·—

556. **Zamoyska Zofia** z Czartoryskich * 1779 † 1837 litogr. popiersie i nagrobek w ramie neogotyckiej. — *Anna Luskina del. — E. Ourier lit* fol. b. d. z. . . . . . 6 —

557. — mdzryt punkt. *Isabey del — Agar sc.* fol. Czp. 2167 — Jeden z najpiękniejszych portretów kobiecych . . . . 40·—

558. — **Stanisław hr.** prezydent senatu kr. pol. — mdz. punkt. *Augustin pinx — Agar sc.* fol. Czp. 1197. piękna i rzadka rycina . . . . 18·—

559. — **Józef** * 1835 † 1879 — aquaforta *Redlich sc. w Warszawie.* fol. Czp. 2196. b. d. z. . . . . 6·—

560. — **Jan** kanclerz i hetman w. k. * 1541 † 1606 mdz. punkt *Moreau del Massard sc.* 8° Czp. 2179. b. d. z 6·—

561. — staloryt. *Ant. Oleszczyński sc.* fol. Czp. 2181. d. z 2·—

562. **Zan Tomasz** poeta * 1791 † 1835 — litogr. *Al. Minialt* lit. fol. b. d. z. . . . . 3·—

563. **Ziemięcka Eleonora** autorka * 1814 † 1869 — drzeworyt *Tegazzo rys. — A. Regulski sc.* 12° b. d. z. . —·25

564. **Zygmunt III** kr. pol. 1586—1632 — fotolitogr. z mdz. *G. Haijera.* fol. Czp. 2256. b. d. z. . . . . 2·—

565. **Żółkiewski Stan.** hetman i kanclerz w. k. † 1620 litogr. *W. Kurnatowskiego — Steffens rys.* fol. d. z. . . . 4·—

566. **Żółkowski Alojzy** art. dram. warsz. * 1777 † 1822 drzeworyt *Tegazzo rys — Regulski sc.* 8° b. d. z, . . —·25

567. — litogr. *Banku polsk. Gepner lit.* 12° d. z. . . . . —·25

TREŚĆ: Dr Z. Zakrzewski: «Monety średniowieczne wykopane w Ostrowie nad Goplem. — M. Marciukowski: «Inwentarz zamku krakowskiego Anno dni 1787 ultimis Junii spisany» (c. d.). — W. Kostrzębski: «O denarach Słowian zwanych wendyjskimi» (c. d.). — Dr Feliks Kopera: «Materyały do inwentaryzacyi zabytków sztuki i kultury w Polsce» (c. d.). — M. Gumowski: «Nieznane portrety Stefana Batorego». — Jan Łuckiewicz: «Trojaki Zygmunta III bite w Raguzie. — Nekrologia. — Kronika. — Dublety rycin w Muzeum Narodowem w Krakowie do nabycia.

Nakładem Towarzystwa Numizmatycznego. — Redaktor odpowiedzialny dr Feliks Kopera. — Druk W. L. Anczyca i Spółki.